

# Verbatim records

## XIII Riigikogu, VIII Istungjärg, Täiskogu korraline istung

Thursday, 15.11.2018, 10:00

Edited

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:05 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Vabadusele, õiglusele ja õigusele rajatud riik" arutelu

2. 12:40 Relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) teine lugemine

3. 12:54 Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (648 SE) teine lugemine

10:00 Istungi rakendamine

### 10:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Tere hommikust, auväärt Riigikogu! Täiskogu VIII istungjärku 8. töonädala neljapäevane istung algab eelnõude ja arupärimiste üleandmisega. Palun, Krista Aru!

### 10:00 Krista Aru

Austatud istungi juhataja, head kolleegid, tere hommikust! Eesti Vabaerakonna fraktsiooni kuue liikme nimel on mul au ja rõõm anda üle arupärimine kultuuriminister Indrek Saarele. See arupärimine puudutab riigi sihtasutuse Eesti Kontsert juhatuse liikme valimise toiminguid ja nendest tehtavaid järeldusi. Oli aeg, kui Eesti Kontserdi juhatuse liikme valimine vallutas nii ajalehtede esiküljed kui ka eetri. See aeg on nüüd möödas, asi on lõpetatud. Tegelikult ongi ministri 30. oktoobri otsus saata nõukogu laiali kogu selle protseduuri lõpetanud. Milles on siis küsimus? Küsimus on selles, et olles väga pikka aega töötanud asutustes, kus tegeldakse rahvaluulega, tean ma, et need asjad, mis jäävad lõpuni lahti rääkimata, saavad rahvaluule allikaks. Sellest lähtuvalt ja just nimelt selleks, et vältida edaspidi kõikvõimalikke segadusi ja sehkendusi, mis võivad tekkida ühe riigi asutatud sihtasutuse juhatuse liikmete määramise ja valimisprotseduuride tõttu, on meil kuus küsimust. Muu hulgas tahame kuulda, millised on ministri ja ministeeriumi järeldused kogu sellest protseduurist. Aitäh!

### 10:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Tarmo Kruusimäe.

### 10:02 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea aseesimees! Head kolleegid! Üle on anda kaks eelnõu. Esimene on keeleseaduse muutmise seaduse eelnõu, millele on alla kirjutanud Tarmo Kruusimäe, Helir-Valdor Seeder, Priit Sibul, Madis Milling ja Hardi Volmer. Tegime kultuurikomisjoni töö lihtsamaks ja jätsime füüsiliste isikute sunniraha ülemmäära samaks, juriidilistel isikutel vähendasime seda, võrreldes eelmise ettepanekuga.

Teine seaduseelnõu on rahvakeeli nn tühja kasseti tasu eelnõu. Üsnagi häbiväärne on see olukord, kus Euroopa autorid, esitajad ja kõik teised saavad nüüdisajastatud tühja kasseti tasu, küll aga meie siin Eestis ajame oksad laiali, elame näiliselt kaasa Eesti autoritele, kuid keeldume neid andmeid nüüdisajastamast. Ütlen teile ette, et summad, millest teile räägitakse, ei ole need, mida Eesti autorid ja esitajad tegelikult ootavad. Ootan mõlemale eelnõule teie toetust. Suur tänu!

### 10:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Olen Riigikogu juhatuse nimel võtnud vastu kaks seaduseelnõu ja ühe arupärimise. Juhatuse toimib edasi vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele. Head kolleegid, kohaloleku kontroll palun!

Kohaloleku kontroll

Istungil viibib 67 saadikut.

---

## 1. 10:05 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Vabadusele, õiglusele ja õigusele rajatud riik" arutelu

### 10:05 Aseesimees Enn Eesmaa

Alustame tänase päevakorra punktide arutelu ja kõigepealt arutame olulise tähtsusega riiklikku küsimust. Riigikogu juhatus on selleks ette näinud vastava korra. Kõigepealt on Politsei- ja Piirivalveameti kriminaalosakonna endise kriminaalasjade uurija ning Maksu- ja Tolliameti endise erimenetluse juristi Kert Kingo ettekanne (kuni 15 minutit), siis on küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Teiseks on advokaadibüroo Tibar & Partnerid vandeadvokaadi Urmas Simoni ettekanne (kuni 15 minutit) ning küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Seejärel on Harju Maakohtu kauaaegse kohtuniku Leo Kunmani ettekanne (kuni 15 minutit) ning küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Neljandaks on Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni esimehe Martin Helme ettekanne (kuni 15 minutit) ning küsimused ja vastused (kuni 10 minutit). Riigikogu liige saab ja võib esitada igale ettekandjale kuni kaks küsimust. Pärast ettekandeid ja küsimustele vastamist avan läbirääkimised, sõnavõttudega võivad esineda kõik Riigikogu liikmed ning komisjonide ja fraktsioonide esindajad. EKRE fraktsiooni palvel teen Riigikogule ettepaneku, et kõigepealt esineksid sõnavõttudega fraktsioonide esindajad. Arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta. Igaks juhuks nimetan ka olulise tähtsusega riikliku küsimuse pealkirja: "Vabadusele, õiglusele ja õigusele rajatud riik".

Palun kõnetooli Politsei- ja Piirivalveameti kriminaalosakonna endise kriminaalasjade uurija ning Maksu- ja Tolliameti endise erimenetluse juristi Kert Kingo. Ettekandeks on aega kuni 15 minutit. Palun!

### 10:07 Jurist Kert Kingo

Lugupeetud saalisviibijad! Räägin teemast, mis tuhmistab Eesti kui õigusriigi eksistentsi, räägin meie riigis vahavast korruptsioonist, mille siirded ulatuvad juba pea kõikjale ja mis kahjustab meie riigi positsiooni õigusriigina. Korruptiivset käitumist ja tegevust kogeb tavakodanik peaaegu igal sammul mis iganes tegevuses oma õiguste teostamisel või nende eest seismisel. Oleme riigis loonud korruptsioonivastase võitluse tarbeks võrgustiku, asutanud erinevaid nõukogusid ja ühinguid. Kõikide avaliku sektori asutuste, krediidiastutuste ja kohalike omavalitsuste struktuuri on loodud üksused, mille peamine ülesanne on võitlus korruptsiooni vastu, korruptsiooni ennetamine ja avastamine. Pean siin silmas sisekontrolliosakondasid või -teenistusi, auditiosakondasid või -komiteesid. Aga vaatamata kõigele sellele ei ole millegipärast märgata märkimisväärsed tulemused, vastupidi, korruptsioon aina süveneb ja selle ulatus kasvab. Keskendun siinkohal avaliku sektori ja kohalike omavalitsuste asutustele, kuna just need on korruptsiooni taimelavad, nendest algab korruptsioon ning tulenevalt valdkonnast ja vastutusalast on nendes korruptsioonile soodus pinnas. Arvestades, et otsustusõigus ja antud volituste ulatus on kõige suuremad asutuse juhtidel, on eeldus ja võimalus korruptiivselt käituda just juhtival ametikohal töötavatel inimestel.

Kuidas sisekontrolliüksuste töö on ametiasutustes üles ehitatud ja miks see ei õigusta ennast ega saagi kuidagi õigustada? Esiteks, lähtuvalt asutuse struktuurist on kõik sisekontrolliga ehk järelevalvega tegelevad üksused asutuse juhi ehk ministri, kantsleri, peadirektori, linna- või vallavanema otsealluvuses. Seega on sisekontrollitöötajad sõltuvussuhtes, nad on oma tegemistes sõltuvad tööandjast. Oma töös peaksid nad lähtuma muu hulgas korruptsioonivastasest seadusest ja andma aru oma vahetule juhile, samaaegselt arvestama aga ka oma tegevuse tagajärgede mõju tööandja positsioonilt. Ühest küljest peaksid nad avastama ja tõkestama juhtide korruptiivset käitumist, samas tekib selle avastamisel olukord, et oleks justkui õõnestatud oma tööandja jalgealust. Nagu juba öeldud, on just juhtide puhul eeldus ja võimalus, et nad korruptiivselt käituvad, kõige suurem. Kahte jumalat aga korraga teenida ei ole võimalik. Ilmne on, et tänasel päeval ei ole ühegi asutuse juht huvitatud, et tema vastutusalas toimunud või toimuv korruptsioon tuleks avalikuks. See kahjustaks asutuse mainet ehk eeskujulikkust kuvandit, mille kujundamisega nii palju vaeva nähakse. Täna on esmatähtsaks kujunenud just nimelt kauni kuvandi loomine, mitte aus ja läbipaistev tegevus. Nii ongi sisekontroll korruptsiooniga võitlemisel põhimõtteliselt hambutu. Pühendunult oma tööd tehes võib ametnik varem või hiljem seista silmitsi võimaliku töökaotusega.

Teiseks, avaliku teenistuse seaduse kohaselt saab distsiplinaarmenetlust alustada üksnes asutuse juhi käskkirja või korraldusega ehk distsiplinaarmenetluse alustamise otsustab ja annab selleks loa

peadirektor või linnapea või muu asutust juhtiv isik. Kuidas on sisekontrollil sellises olukorras võimalik korruptiivselt käitunud asutuse juhi suhtes distsiplinaarmenetlust alustada? Kuigi kõik korruptsioonijuhtumid ei kuulu sisekontrollitöötajate pädevusse, siis selleks, et kas või uurimisasutusele rikkumise kohta andmeid edastada, on vaja eelnevalt asutusesiseseid tõendeid koguda. Samas, selleks et koguda tõendeid ja viia läbi esmaseid toiminguid rikkumise tuvastamiseks, on vaja kõigepealt luba distsiplinaarmenetluse alustamiseks ehk vahetu juhi, s.o asutuse juhi käskkirja või korraldust. Ilma seda protseduuri järgimata on tõenäoline, et hoopis töötaja suhtes alustatakse menetlust seoses ebaseadusliku andmetöötusega, kuna ta kuritarvitas talle töö tegemiseks võimaldatud juurdepääsu arvutile, telefonikõnedele ning erinevatele andmebaasidele ja nendes sisalduvatele andmetele. Järelikult ei olegi sisekontrollil praeguse struktuuri tõttu ja kehtiva seaduse alusel võimalik korruptsiooniga võidelda. Need üksused on loodud näiliseks korruptsioonivastaseks võitluseks. Sisekontrolliosakondadest on seetõttu kujunenud hästi tasustatud mugavustöökohad, mille eesmärk on jätta mulje korruptsiooniga võitlemisest, ilma et sellega reaalselt tegeletaks. Loomulikult on needsamad mugavad töökohad täidetud valitud ja lojaalsete inimestega, sisekontrolliüksuste juhtideks on määratud ohutud isikud, kelle vaated ühtivad asutuse juhi isiklike vaadetega ja kellel on sobivad soovitusel. See, et nendel isikutel puudub tihti igasugune eeldatav pädevus töö tegemiseks, ei ole oluline. Mida siis avaliku sektori asutuste ja kohalike omavalitsuste sisekontrolli tänasel päeval peamiselt teeb? Selleks et oma olemasolu õigustada ja hoida muljet, nagu toimiks suur võitlus korruptsiooni vastu, tegelevad nad töötajate repressioonimisega. Töötajaid kiusatakse põhjendamatult, süüdistades neid teenistuskohustuste süüalises rikkumises, heidetakse ette otsitud põhjuseid, näiteks andmebaasides sisalduvate andmete vaatamist olukorras, kus etteheidetavad toimingud olid vajalikud mingi konkreetse tööülesande täitmiseks, mille oli andnud vahetu juht. Neid repressioonimeetodeid kasutatakse töötajate puhul, kellel on julgust juhtida juhi rikkumistele tähelepanu või oma arvamust avaldada, sest sellised töötajad on juhtkonnale tülikad. Sisekontrolliüksustest on kujunenud karistusorganid, mis aitavad juhtidel tülikatest töötajatest distsiplinaarmenetluse vahendusel vabaneda. Need kõik on põhjuseks, miks sisekontrolliosakonnad praegusel kujul ennast ei õigusta ja korruptsioon õitseb. Meie riigis õigust ei saa. Kodanik jääb oma õiguste kaitsmisel abita. Kuigi on olemas õiguskaitseasutused, kellel on seadusest tulenev kohustus seista seaduskuulekuse eest ja võtta rikkujad vastutusele, siis igapäevaelus see asi ei tööta. Räägin Politsei- ja Piirivalveametist, täpsemalt kriminaalpolitseist. Pean nõrdimusega tõdema, et tänasel päeval ei vasta kriminaalpolitsei töö tasemele, millele ta peaks vastama ja mida temalt oodatakse. Politsei alustab kriminaalmenetlusi isikute vastu selektiivselt. Kuigi seaduse kohaselt tuleb kuriteo asjaolude ilmnemisel alustada menetlust, ei kehti see millegipärast kõikide isikute kohta. Kodanikke koheldakse ebavõrdselt. Toon konkreetse näite. Endine vallavanem ja praegune abilinnapea pettis koos kahe sõbraga PRIA-lt oma MTÜ-dele välja erinevaid toetusi kokku ligemale 1 miljoni suuruses summas. Seaduse mõistes pani ta toime soodustuskelmuse. Kelmuse toimepanekut tõdes ja tunnistas ka PRIA, kinnitades kuriteo ajendi ja koosseisu olemasolu ning nõudes väljapetetur summade tagasimaksmist. Aga kriminaalpolitsei leidis, et kriminaalmenetluse alustamiseks puudub nii ajend kui ka alus, ja jättis menetluse alustamata. Teise põhjendusena tõi politsei välja, et kuna kuritegu aasta pärast aegub, siis ei ole otstarbekas menetlust alustada. Samas on politsei alustanud täpselt samade asjaolude pinnalt kriminaalmenetlust soodustuskelmuse asjas ühe osaühingu vastu 40 000 euro suuruse summa PRIA-lt väljapetmise tõttu. Erinevus seisnes ainult selles, et see isik, kelle vastu menetlust alustati, oli ilma positsioonita ja seetõttu ilmselt ka mõjuvõimuta kodanik.

Kogu eeltoodud tegevus toimus koostöös prokuratuuriga ja prokuratuuri teadmisel. Seaduse järgi juhib kohtueelset menetlust prokuratuur. Paraku ületab prokuratuur talle seadusega antud volituste piire. Igale politseiuurijale on koostööks määratud kindel prokurör, n-ö pereprokurör. Selle asemel et ühtse meeskonnana arutleda võimalike tõendite leidmise võimaluste ja erinevate menetlustaktikate üle, et saaks kuriteo edukalt lahendatud, on prokuratuur asunud suunama menetlusi hoopis enda, oma tuttavate või valitseva kliki huvidest lähtuvalt. Prokuratuur on see, kes annab politseile juhiseid menetlust mitte alustada või see lõpetada. Prokuratuuri juhised on kujunenud kohustuslikuks täitmiseks, nende eiramisel ähvardab politseiametnikku distsiplinaarmenetlus, millega kaasnevad sanktsioonid. Sanktsioonidena ei ole välistatud 48 tunniks arestimajas kinnipidamine või koguni pikemaks ajaks vahi alla võtmine. Põhjuse ja aluse leidmisega probleemi pole, need otsitakse. Tean juhtumit, kui politseiametnik sai distsiplinaarkaristuse selle eest, et üks toimiku leht oli kogemata jäänud nummerdamata. Talle heideti ette võltsimiskavatsust. Aastaid eeskujuliku uurijana töötanu

lahkus päevapealt omal soovil töölt, vältides sellega enda võimalikku solgutamist arestimaja ja eeluurimisvangla vahel. Prokuratuuri tegevust ei kontrolli keegi, nende üle puudub järelevalve ja põhimõtteliselt ei vastuta nad enam mitte millegi eest. Küll aga on politsei sisekontrollitalitus kujunenud prokuratuuri käepikenduseks ja tööriistaks, kui on tarvidus üksikuid alles jäänud kohusetundlikke politseiametnikke kuulekusele survestada või kohusetundlikuks käsutäitjaks allutada. Nii need asjad olla ei tohi. Selline ei ole õigusriik. Täna kuulamast!

#### **10:18 Aseesimees Enn Eesmaa**

Ettekandjale on ka küsimusi. Palun, Martin Helme!

#### **10:18 Martin Helme**

Aitäh, lugupeetud asespriker! Lugupeetud ettekandja! Millised siis on kas täidesaatva võimu või ka seadusandliku võimu võimalused olukorda parandada?

#### **10:18 Jurist Kert Kingo**

Kui te peate silmas üldist korruptsiooniga võitlemist, sh sisekontrolli tegevust, siis sisekontrolliüksused tuleb viia asutuste juhtide otsealluvusest ära. Oma juhi alluvuses töötades ei olegi võimalik objektiivselt oma tööd teha ning sealt ei saa mingeid tulemusi ega saavutusi oodata. See on tulevikuküsimus, kuidas kogu süsteemi täpselt reorganiseerida. Praegu ei armastata väga rääkida sellest, kuidas juba seadusega on sisekontrollitöötajate võimalik tegevus ära pärsitud. Sama kehtib ka prokuratuuri ja politsei töökorralduse kohta. Tuleb vastutusala, vastutuse teostamist ja järelevalvet hakata üle vaatama ning proovida saavutada lõpuks olukord, kus oleks võimalik kontrolli teostada ka näiteks prokuratuuri üle.

#### **10:19 Aseesimees Enn Eesmaa**

Mart Helme.

#### **10:20 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Väga mõtlema panev ja muret tekitav ettekanne kõigi nende näidetega. Aga kas me võime nende näidete põhjal, mida ta te tõite ka prokuratuuri kohta, tuletada seda (see libises mul kas kõrvust mööda või te ei rääkinud sellest), et prokuratuur on muutunud selgelt poliitiliseks instrumendiks, mida kasutatakse teatud poliitiliste jõudude vastu ja teatud poliitiliste jõudude kasuks? Kas me võime prokuratuuri puhul selgelt näha ka n-ö süvariigi ehk eriteenistuste kätt nende suunamisel juriidiliste initsiatiivide algatamise korral?

#### **10:20 Jurist Kert Kingo**

Vaieldamatult. Nagu ma juba tõin kergelt oma ettekandes välja, lähtutakse kriminaalasjade menetlusse võtmisel ja menetlemisel selektiivsusest ehk on eelisolukorras isikud ja ilma eeliseta isikud.

Ajakirjanduse põhjal prokuratuuri tegevust ja kajastusi jälgides on näha, et teatud juhtumite puhul ei märgata ega kajastata midagi, aga teatud juhtumite puhul, kus rikkumine ei olnud võib-olla pooltki nii suurt tähelepanu väärt, kajastatakse oma tegevust väga suurelt.

Võin tuua konkreetse näite otse elust. Igapäevane probleem on perevägivald, mille kohta on prokuratuur võtnud seisukoha, mis on omakorda edastatud politseile, et selle suhtes menetlusi ei alustata. Põhjendusi on erinevaid: kas öeldakse, et ei soovita perekonnaellu tungida, või tuuakse põhjendus, et tihti soovivad kannatanud, tavaliselt naisterahvad, hiljem menetlust lõpetada. Samas lähtutakse vägivalda puhul eeldusest, et peab olema alus arvata, et ähvardaja viib oma ähvarduse täide, ta on seda kas varem teinud või on juba asunud selle nimel tegutsema.

Ehe näide selle kohta on mõni aeg tagasi olnud juhtum, kui kriminaalmenetlust alustati puhtalt sellelt pinnalt, et isik lubas tolleaegse peaministri voodisse panna hobuse pea. Mina endise uurijana ei näe – kui rääkida sellest isikust, kes kirjutas kommentaari, et paneb voodisse hobuse pea – seal ühtegi koosseisu. Isik, kes seda kirjutas, ei olnud esiteks varem karistatud, ta ei olnud kunagi olnud ähvarduse ega tapmise eest kinni peetud. Puudus alus arvata, et ta oma tegevuse täide viib, puudus alus arvata, et ta on üldse selleks võimeline. Iseenesest ei viita asjaolu, et pannakse hobuse pea voodisse, ühelegi

vägivallateole. Siit nähtub ka see, kuidas prokuratuur ja politsei ei lähtu õigusest. Jah, pigem tõesti alustatakse teatud juhtudel kriminaalmenetlust just poliitilisest huvist, sest see on vajalik, aga kui oleks tõesti vaja menetlust alustada, öeldakse see tavaline lause, et kuriteokoosseisu ei ole.

#### **10:23 Aseesimees Enn Eesmaa**

Andres Metsoja.

#### **10:23 Andres Metsoja**

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Minu küsimus on selle valdkonna kohta, millega te personaalselt olete väga pikka aega tegelenud. Nimelt väidan ma, et te olete tegelenud minu tagakiusamisega. Te olete koos EKRE-ga osalenud Pärnu Linnavolikogu ühe otsuse enam-vähem kõikides õigusinstantsides toimunud menetlemises. Te olete kaevanud õiguskantslerile, olete kaevanud keskkriminaalpolitseisse, olete kaevanud prokuratuuri, olete käinud siin majas korruptsioonivastases erikomisjonis. Te olete igalt poolt saanud väga selge sõnumi, et Andres Metsoja ei ole üldakti üle otsustamisel seadust rikkunud. Te tulete täna väga tõsise teemaga siia saali ja keskendute riigi õiguskorrale. Minu küsimus puudutab otseselt seda, kas te olete seda meelt, et valekaebus on samamoodi karistatav ja selle eest tuleb täpselt samamoodi võtta vastutus kui korruptsioonikuriteo eest.

#### **10:24 Jurist Kert Kingo**

Kui me teie juhtumist räägime, siis selle puhul ei ole tegemist valekaebusega. Igale mõtlevale kodanikule on täiesti arusaadav, et kui isik ise teeb ettepaneku oma palga tõstmiseks üsna suures ulatuses, hääletab selle poolt ja osaleb selles otsustusprotsessis, siis see on korruptiivne tegevus, sest isiku enda isiklikud huvid on seal esindatud. See, et linnavolikogu on selle vormistanud üldakti ehk määrusena, on juriidiline vormistamine. Tegevus ise on korruptiivne. Siin ei ole mitte mingil juhul tegemist valekaebusega, ükskõik kuidas ei üritata seda näidata juriidiliselt korrektsena. Aga kindlasti on valekaebuse kohta karisusseadustikus vastav paragrahv, mille alusel saab valeütluste andmise eest vastutusele võtta. Kuid kui rääkida sellest, et on vaja tuvastada – ma räägin üldisest menetlusest – inimese tahtlust, et ta täiesti tahtlikult ja teadlikult esitas valekaebuse, mitte ei olnud asjadest valesti aru saanud, siis seda on raske tõendada. Seetõttu on neid asju menetlusse võtta ja menetleda keeruline. Tahtlust ei ole võimalik praktiliselt ära tõestada.

#### **10:25 Aseesimees Enn Eesmaa**

Hardi Volmer.

#### **10:25 Hardi Volmer**

Aitäh, eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Kas teile teadaolevalt on Eestis kodanikke, kes istuvad kinnismajas kinni puhtalt meelevaldselt fabritseeritud süüdistuse alusel?

#### **10:25 Jurist Kert Kingo**

Ma pean ütlema, et hetkel ei tule mul kahjuks neid meelde. Tõesti ei oska praegu peast öelda. Järgmine ettekandja räägib tõenäoliselt sellest täpsemalt. Neid meelevaldseid süüdistusi on ka erinevaid. Selleks, et kuriteokoosseis saaks tugevamaks rikkujate suhtes, et ikka saaks olla kindel, et teda on võimalik kinnipidamisasutusse paigutada, tekitatakse küll juurde mingeid väikseid rikkumisi, mis lõppkokkuvõttes toetavad seda mõtet, et tegemist on ikkagi väga ohtliku inimesega ja on vaja ta kinnipidamisasutusse panna. Aga ma tõesti ei oska praegu ühtegi konkreetset näidet öelda.

#### **10:26 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Olga Ivanova!

#### **10:26 Olga Ivanova**

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud ettekandja! Te tõite väga huvitava näite seoses PRIA juhtumiga, aga mina tahtsin teada saada teie arvamust selle olukorra kohta, mis on tekkinud Narva volikogus. Sellest me oleme kõik meediast lugenud. Täpsemaid asjaolusid, ma eeldan, ei mina ega teie ei tea. Aga mis rolli mängib antud juhul meedia ja see, kuidas õigusorganid meelega jagavad infot, ilma et asjas

oleks kahtlustustki inimestele esitatud? Ilmselt on siin seesama juhtum, kui lihtsad inimesed, ma ei tea, lasteade ja koolide direktorid, ei ole peensusteni juriidikaga kursis ja tõesti ei loe kuskilt välja, et nende hääletamine toob kaasa mingisuguse kahtlustuse või sellise momendi. Ühesõnaga, kuidas teie hindate, kas on õige, et kahtlustust ei ole, aga meedias on juba ette süüdistus esitatud?

### **10:28 Jurist Kert Kingo**

Ütleksin, et tänu meediale, mis on hea väljund toimuvale, on õnnestunud ju ka õigust kehtestada. Tänu meediale on suudetud juhtida tähelepanu probleemsetele olukordadele, olgu siis lastekaitseteenistuse tööle või töö juures toimuvale mingile kiusamisele, millele iganes, või ka mingile kuriteole. Meedia aitab tuua päevavalgele asju, mis muidu võib-olla maha vaikitaks. Teisest küljest, professionaalsuse mõttes, jah, ei ole see õige. Kui kõik asjaolud ei ole välja selgitatud ja kindlaks tehtud, siis põhimõtteliselt ei saa ju kindel olla, et rikkumine on toime pandud, sest see ei ole tõendatud. Aga paraku meie riigi väiksusest ja nagu ma siin eelnevalt rääkisin, väga suurest korruptsioonist tulenevalt on väga palju olukordi, kus lihtsalt vaikitakse igasugused rikkumised maha. Siis on tõesti väga hea, et meil on meedia, kes aeg-ajalt julgeb toimunust rääkida.

### **10:29 Aseesimees Enn Eesmaa**

Raivo Aeg.

### **10:29 Raivo Aeg**

Aitäh, eesistuja! Hea ettekandja! Ei oskagi anda hinnangut sellele jutule, mis ma siin kuulsin. Aga kõrvu hakkas päris omapärane mõttekäik sisekontrollisüsteemi olemuse kohta, justkui sisekontrollisüsteem oleks teovõimetu, asutuste juhid ei luba neil töötajatel tööd teha ja kui me räägime asutuse sisekontrollist, siis nad ei tohiks üldse asutuse juhile alluda. Aga samas ei kuulnud ma lahendust ja ettepanekut, kuhu see sisekontroll siis peaks kuuluma. Kas me loome mingi üleriigilise sisekontrolliüksuse, mis hakkab kõiki asju sisekontrollima, või kuidas me selle probleemi lahendame, kui asutuse juht ei tohi oma asutuse struktuuriüksuse kohta mingeid otsuseid vastu võtta?

### **10:30 Jurist Kert Kingo**

Ma selgitasin esiteks ära, et selline olukord, kus ainult asutuse juhi käskkirja või korraldusega on võimalik distsiplinaarmenetlust või rikkumise asjaolude selgitamist alustada, on absurdne, kuna kui näiteks ettevõtte või riigiasutuse juht paneb rikkumise toime, siis justkui ei olegi võimalik tema tegevuse suhtes menetlust alustada, sest ilmselt ei ole ta nõus ju enda suhtes distsiplinaarmenetluse alustamisega. Ta saab teada neid andmeid, mida ta ei tohiks teada.

Teiseks, mina olen üksikisik, mina ei saa hakata seda tööd konkreetset ümber korraldama. Selles mõttes ei saa ma kindlaid, vettpidavaid vastuseid siin anda. See on teema, millega tuleb tegeleda. Selge on see, et kui me tahame läbipaistvat riigijuhtimist, siis need, kes peaksid justkui tegelema sisekontrollitööga, peaksid vastavalt pädevusastmele töötama väljaspool riigiasutust, näiteks kuskil ministeeriumi eraldi osakonnas või mõnes väljaspool asuvas üksuses. Üksikud ametnikud võiksid toimetada asutuse sees. Nemad tuvastavad seda, kui riigiametnikud on andmebaase ebaseaduslikult enda huvides kasutanud, mis ei ole põhjendatud. Aga järelevalve peab olema ka juhtide üle, kellel on kõige suurem võimalus korruptiivselt käituda. Nende jaoks peab olema täiesti eraldiseisev inimene, kellega neil ei ole mingeid seoseid, isegi mitte ühist kohvijoomist, sest muidu polegi võimalik objektiivselt midagi tuvastada.

### **10:31 Aseesimees Enn Eesmaa**

Mart Helme.

### **10:31 Mart Helme**

Aitäh! Ma tulen ikkagi tagasi selle prokuratuuriteema juurde, et prokuratuuri ei kontrolli keegi. Kas te olete võib-olla ka oma varasemate uurimistoimingute käigus täheldanud prokuratuuri ja meedia vahelisi seoseid, seda, et ka meediat kasutatakse korruptiivselt ära teatud juhtumite kallutatud ja nende kohta kellelegi kasuliku kajastuse tekitamiseks?

### 10:32 Jurist Kert Kingo

Tähelepanelikul jälgimisel näeb seda meist igaüks, küsimus on ainult tahtmises. Selles mõttes, et mõne juhtumi puhul annab prokuratuur ja eriti riigi peaprokurör kohe intervjuusid uudiste kanalitele ja ajalehtedele, aga kui on mõni prokuratuuri jaoks võib-olla mitte nii primaarne rikkumine ja kuigi õiglustundest lähtudes on see väga tugev rikkumine, siis seda ei kommenteerita, sellest ei räägita ja seda justkui ei olegi olemas. Loomulikult, keegi ei ütle otse välja, et me räägime ainult nendest rikkumistest ja nendest teistest me lihtsalt ei räägi, me teeme näo, et neid ei olegi. Pean tunnistama seda, et mina oma töö käigus olen kokku puutunud materjalidega selle kohta, et väga tuntud ehitusettevõtte suutis tekitada riigile väga suure maksuvõla. Krooni ajal oli see võlg kümnetes miljonites. Alustati ka kriminaalmenetlust maksupettuse asjas. Kõige nukram oli selle juures see, et prokuratuur lõpetas menetluse põhjendusega, et puudub avalik huvi ja kahju ei ole suur. Kui me rääkisime krooni ajal kümnetest miljonitest, siis see kahju ilmselgelt oli suur ja avalik huvi oli ka olemas, sest seda kajastati ka aktiivselt ajakirjanduses. Siin ongi näha, et selle juhtumi koha pealt prokuratuur ei võtnud sõna ning dokumentide kohaselt lõpetati kriminaalasi lihtsalt vaikselt ära.

### 10:33 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Metsoja.

### 10:34 Andres Metsoja

Aitäh! Hea ettekandja! Ma ei oleks uskunud, et ma kohtun siin, Eesti Vabariigi kõige olulisemas saalis, töemonopoli omanikuga. Ma jätkan oma esimest küsimust. Kõik riigiinstantsid on öelnud, et rikkumist ei ole toime pandud, aga teie tulete siia kõnetooli ja ütlete, et hoolimata kõigest on rikkumine ikkagi toime pandud. Te olete ennast nimetanud ka eksperdiks selles küsimuses. Ma ikkagi küsin ära. Kui oli tegemist üldaktiga ja kõik volikogu liikmed otsustasid volikogu liikme hüvitise üle, nad osalesid protsessis, siis kas te nimetate neid kõiki korruptantideks? Kas teie saategi nii aru, et need inimesed, kes pidid peale omavalitsuste ühinemist otsustama volikogu liikme hüvitise üle, on korruptandid? Palun vastake!

### 10:34 Jurist Kert Kingo

Mina ei ole tööekspert, mina olen praktik. Niipalju täpsustuseks. Teiseks, üldakt üldaktiks, see on teoreetiline lähenemine. Tuleb hinnata tegu, mitte seda, kuidas kuskile on kirja pandud, kas seda on nimetatud määruseks või käskkirjaks. Tegu on oluline. Asjad ei pea ainult näima õiged, vaid nad ka peavad olema õiged. Ehk kui isik ise osaleb enda töötasu tõstmises – Riigikogu liikmena seda enam –, siis see ei ole aus ja õiglane, see on isiklikest huvidest lähtuv tegevus. Seda ei saa te eitada. See, et teie soovite siin väänata korruptsiooni mõistet ja terminoloogiat, ei muuda asjaolu, et korruptiivne tegu on see, mis lähtub inimese isiklikest huvidest. See inimene on kasusaaja ja ta saab seda kasu tänu sellele, et tema ametikoht võimaldab tal endale kasumlikku asja teha.

### 10:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas.

### 10:35 Henn Põlluaas

Aitäh! Ma jätkan hea kolleegi Mart Helme küsimuse teemadel. Me oleme seoses valimistega pahatihti näinud, et mingisuguseid protsesse prokuratuur kas siis avaldab, annab neid asju käiku või pidurdab seda, näiteks Autorollo lugu või Tallinna Sadama korruptsiooni uurimise lugu. Olin ka ise selle Riigikogu uurimiskomisjoni liige. Nii mõnigi inimene, kes meil seal komisjonis aru käis andmas, viitas täiesti selgelt, et raha liikus Toompeal võimul olevate erakondade poole. Aga ometigi on täna täielik vaikus ja ma ei oska öelda, kas seda võib või saab seostada tulevaste valimistega. Ehk hakatakse alles peale valimisi nendest asjadest rohkem rääkima. Kas teie meelest on siin tegemist mingisuguse juhuslikkusega või võib siin näha süsteemset tegevust?

### 10:37 Jurist Kert Kingo

Minu arvamus on see, et see ei ole kindlasti juhuslikkus, see on täiesti süsteemne tegevus, just nimelt see, millele te viitasite, Autorollo kaasus ja Tallinki kaasus. Need on ju ühe erakonna liikmetega seotud

ettevõtted ja see, kuidas nende puhul on asjad justkui väga ilusad ja korras, näitab jah, et puudub tahe ja soov tõde tuvastada. Jah, minu arvamus on küll see, et väga valitakse, milliste asjade puhul millega tegeletakse, kui suurel määral materjale avaldatakse ja kui suurt kõlapinda neile antakse. Just nimelt nende näidete puhul on näha, et need asjad on väga maha vaikitud. Ma ei ole ka märganud, et nendest keegi räägiks ajakirjanduses näiteks prokuratuuri esindajana, et anda üldsusele ülevaadet, sest rahvast huvitavad need asjad tõesti.

### **10:38 Aseesimees Enn Eesmaa**

Suur aitäh ettekandjale! Küsimuste vooruks ettenähtud 20 minutit lõpeb kohe. Nüüd kutsun kõnetooli järgmise ettekandja, advokaadibüroo Tibar & Partnerid vandeadvokaadi Urmas Simoni. Tema ettekande pikkus on 15 minutit ja siis on küsimusteks-vastusteks aega jälle 20 minutit.

### **10:38 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Tervist, lugupeetud juhataja, lugupeetud Riigikogu liikmed, lugupeetud kuulajad! Minu nimi on Urmas Simon, töotan advokaadibüroos Tibar & Partnerid ning olen olnud vandeadvokaat ligi 15 aastat. Mul on hea meel võtta sõnajärg üle Kert Kingolt. Mina räägin kriminaalmenetluse järgmisest etapist ehk prokuratuuri rollist kohtueelses menetluses, prokuratuuri volitustest ning veel ühest ja teisest. Muidugi, sellel teemal võiks väga pikalt peatuda ja rääkida, kuid piiratud aja tõttu võtsin teemat kokku nii palju kui võimalik ja räägin peamisest, mis mind on aastate jooksul puudutanud, ehk prokuratuuri rollist kohtueelses menetluses.

Kohtueelset menetlust juhib prokuratuur. Sageli tähendab see seda, et värskest ülikoolipingist tulnud, ülikooli lõpetanud, prokuratuurieksamid sooritanud abiprokurör on kohe ühtlasi politsei uurimisosakonna juht, seda ilma töökogemusteta kriminaaluurimise või inimeste juhtimise alal. Prokuratuuripoolne juhtimine tähendab uurimisasutusele aga seda, et uurimist juhtiv prokurör dikteerib sageli menetlejatele, milliseid tõendeid on vaja eduka süüdistuse esitamiseks koguda ja millised tõendid ei ole süüdistuse kohaselt olulised. Kahjuks on sageli just nende kogumata tõendite seas isikut õigustavad tõendid, mis jäetakse toimikusse lisamata. Kahtlustatav ega tema kaitsja ei saa kunagi teada, et sellised õigustavad tõendid üldse olemas olid, muidugi, kui isik ise või kaitsja ei alusta nn oma uurimist, mis on meil seadusega keelatud. See tähendab, et tihti jääb lihtsalt teadmata, milliseid tõendeid on kriminaalmenetluses võimalik saada, milliseid on kogutud, millised on lisatud toimikusse ja millised on lisamata jäetud.

Ma soovin siinkohal demonstreerida ühte näidet n-ö liikuvate asitõendite või kui teile nii rohkem meeldib, siis asitõendite fabritseerimise kohta. Ma proovin siin ... (Projitseerib slaidi ekraanile.) Nii. On pilt näha, jah? See on vaade liiklusõnnetuses kahjustada saanud sõiduki Renault Megane salongi vasakpoolsest tagumisest uksest. Ma palun, vaadake ja jätke meelde, mis asjad on istme peal. Nüüd ma näitan teile teist pilti. Sama auto, sama vaade kahjustada saanud sõiduki salongi tagumisele istmele parempoolsest tagumisest uksest. Panen eelmise pildi uuesti. Pilt vasakpoolsest uksest, pilt parempoolsest uksest – kas panite erinevust tähele? Ka minul tekkis küsimus, kust, pagan, see õllepurk sinna sai. Küsimus ei ole ju tõendite olulisuses või selles, mida kriminaalasjas soovitakse tõendada. Küsimus on menetluse aususes, menetluse juhtimises, tõendite kogumises, asitõendite fikseerimises, vajaduses iga hinna eest süüdimõistev kohtuotsus saavutada. Sündmuskoha vaatlusprotokollis ei ole mitte ühtegi selgitust, kes pani õllepurgi istme peale või kes selle hoopis ära võttis, mis sellest purgist edasi sai, kes selle fikseeris. See on kirjas, kes need fotod tegi, aga kust miski tuli, kuhu midagi liikus, selle kohta mitte ühtegi selgitust ei ole. Mitte mingeid selgitusi. Kahjuks tuleb meil paraku tihti leppida, et nii lihtsalt meil asjad käivadki ja nii nad on. Korra veel eelmine pilt. Siin on näha, et on ainult taksoplafoon, õllepurki teisel pool ei ole, aga teisel pildil on.

Menetluse aususest, selgusest, kas või süütuse presumptsioonist lähtudes ei tohiks prokuratuur sellist asja üldse kohtusse saata. Riik on ise kehtestanud menetlusnormid ning riik on see, kes peaks enda kehtestatud menetlusnorme esmajärjekorras järgima. Sellistele tõenditele rajatud kriminaalasi oleks tulnud juba prokuratuuris lõpetada, sündmuskoha jäädvustanud menetlejad välja kutsuda ning vajadusel neid ka karistada. Milline seadus lubab menetlejal asitõendeid suvaliselt ühest kohast teise liigutada, juurde lisada või oma suva järgi ära võtta? Prokurör juhib menetlust ning on kogutava materjali ja asjade seisuga algusest peale kursis. Väiksemate asjadega tegeldakse kuu-kaks, mahukamate asjadega pool aastat, aasta ja ka rohkem. Kuna prokurör juhib kohtueelset menetlust, siis liigub info ja materjal ikka edasi-tagasi uurija ja prokuratuuri vahel. Võrdluseks toon kriminaalmenetluse

seadustiku § 225 lõike 1, mille kohaselt menetlusosalised võivad neile kriminaaltoimiku tutvustamisest alates kümne päeva jooksul esitada prokuratuurile taotlusi. Ehk need kümme päeva on tähtaeg, mille jooksul peavad kaitsja ja kahtlustatav isik jõudma tutvuda kõigi näiteks poole aasta jooksul prokuratuuri poolt kogutud tõenditega, leidma või tuletama meelde isikut õigustavad viibimiskohad, kuupäevad ja muud asjaolud ning jõudma nende kümne päeva jooksul esitada prokuratuurile taotluse näiteks lisatõendite kogumiseks, kui ei ole nii, et tõendid on juba kogutud, kuid need on kõrvale jäetud. Kogu kohtueelse menetluse jooksul on kaitsjal õigus tutvuda ainult üksikute dokumentidega, nagu näiteks isiku kinnipidamise protokoll, kahtlustatava ülekuulamise protokoll ja veel mõni dokument. Nimekirjas ei ole mitte ühtegi isikut süüstavat tõendit. Küsimus: kelle poole on kohtueelne menetlus tugevalt kaldu? Toon veel ühe, lihtsama näite. Auto peetakse kinni ja isik kõrvaldatakse autoroolist kahtlustatuna joobes juhtimises. Samal päeval isikut üle kuulata ei saa, sest ta on raskes joobes. Järgmisel päeval ülekuulamisel isik väidab, et ta väga hästi ei mäleta, kuid tema meelest ei olnud ta roolis, tema istus üldse taga. Menetleja ütleb, et on ka politseiauto pardakaamera video, kuid seda ei saa isikule näidata, sest seadus ei luba kohtueelses menetluses tõendeid avaldada ehk isikule meeldetuletamiseks näidata. Nii panebki uurija kirja n-ö muinasjutu, kuidas see isik auto juhtimise asemel istus auto tagaistmel. Küsimus: milleks selline salatsemine ümberlökkamatute tõenditega, kui võiks isikule enne ülekuulamist lihtsalt videot näidata ja meelde tuletada, kuidas asjaolud olid? Miks ei tohi enne isiku kahtlustatavana ülekuulamist isikule tutvustada teda otseselt süüstavaid tõendeid?

Minu seisukoht on, et prokuratuur tuleks lahutada kohtueelsest menetlusest. Las politsei teeb oma tööd ehk uurib kriminaalasja ja prokuratuur teeb oma tööd ehk esindab riiklikku süüdistust kohtus. Politsei uurib asja, koostab kriminaaltoimiku ja edastab selle prokuratuurile süüdistuse esitamiseks. Olen täiesti kindel, et politseis on olemas kvalifitseeritud tööjõud, kes suudab menetlust läbi viia ja toimiku kokku panna ka ilma prokuratuuri sekkumise ja juhtimiseta. Praegu on olukord selline, et politsei ja uurimisasutused alluvad Siseministeeriumile, prokuratuur ja kohus aga Justiitsministeeriumile. Sisuliselt teostab Siseministeeriumi tegevuse üle kontrolli Justiitsministeerium ja ta teostab ka kontrolli karistusi mõistva organi üle. Me räägime võimude lahususest. Kus see võimude lahusus siin on, kui kõike kontrollib üks ministeerium?

Ka prokuratuuri tegevuse üle peaks olema suurem kontroll. Ühest ministeeriumiosakonnast ei piisa. Leian, et laiendatud kontrolliõigus prokuratuuri tegevuse üle peaks kuuluma ka Riigikogu mingile komisjonile, kes vajadusel saaks selgituste saamiseks kutsuda prokuratuuri esindaja välja. Prokuratuuris käib tihti ka tõendite ümbermängimine. Näiteks peetakse ühes kriminaalasjas kinni kolm isikut. Enne isikute ülekuulamist tehakse tavaliselt kõigile kinnipeetutele ettepanek hakata n-ö politsei informaatoriks. Tasuks lubatakse kas tunduvalt kergemat karistust või vastavalt info kvaliteedile ja olulisusele lausa kriminaalasja lõpetamist. Nii saabki tihti toimikust lugeda, et kinni peeti kolm isikut, kuid ühe isiku kriminaalmenetlus on teiste omast eraldatud. Mis sellest eraldatud asjast edasi saab, jääb tihti saladuseks. Ilmselgelt on isik andnud informatsiooni kaasosaliste kontaktide, isikute nimede, telefoni- ja autonumbrite, kohtumispaikade jne kohta või siis on isik muutunud kahtlustatavast tunnistajaks. Kuid kas on õiglane ja aus osta ühe kahtlustatava ütlusi teiste kaasosaliste vastu lubadustega tema karistust kergendada või lausa menetlus lõpetada? Tegemist ei ole ju turuga. Kaasosaline võib oma naha päästmiseks anda milliseid ütlusi tahes ja tihti ka annab neid. Sarnase situatsiooni teine variant on see, kui uurijad annavad erinevaid lubadusi, kinnitades kahtlustatavale, et need lubadused tulevad otse prokuratuurist ja kõik on prokuröri kokku lepitud. Kohtus väidab aga prokurör alati, et tegemist on süüdistatava vale ja väljamõeldistega, sest selliseid lubadusi ei saa prokurör ometi anda.

Ma sooviks rääkida veel prokuratuuri volitustest ja isikute põhiõiguste riivist. Üks prokuratuuri lemmikmenetlustoiminguid on läbiotsimine. Isiku kodu, auto või töökoha läbiotsimiseks annab loa prokurör või menetlust juhtiv abiprokurör, tihti just seesama koolipingist tulnud abiprokurör. Läbiotsimisega loodetakse leida kuriteokahtlustust kinnitavaid tõendeid. Sageli leitakse läbiotsimise käigus asju ja esemeid, mis ei ole konkreetse kuriteokahtlustusega seotud, kuid mis on samuti keelatud ja annavad aluse uue kahtlustuse esitamiseks. Kuid isiku kodu ja isiklike esemete läbiotsimine on selline põhiõiguste riive, et minu meelest jääb väheks, kui sellise menetlustoimingu loa annab menetlust juhtiv prokurör. Kui isikute omavahelise andmeside ja telefonikõnede pealtkuulamiseks peab loa andma kohtunik, siis kas isiku kodu läbiotsimine on väiksem õiguste riive kui kõnede pealtkuulamine? Minu meelest ei ole. Isegi kõrvalt on üsna ebameeldiv vaadata, kuidas politseiametnikud sorivad kahtlustatava asjades, tema abikaasa pesusahtlis, laste mänguasjakastides ning köögis toiduainete ja

puhaste nõude seas. Olen korduvalt oma töös prokurörit küsinud, et kahtlustus on sellise või sellise paragrahvi alusel, aga miks te läbiotsimise tegite, mida te leida lootsite. Prokuratuuri vastus on alati olnud ühetaoline: me tegime läbiotsimise igaks juhuks, et äkki leiame midagi. Äkki leitakse midagi, mis annaks aluse uue kahtlustuse esitamiseks olukorras, kus esmane kahtlus vett ei pea. Siis oleks ka õigustatud isikule kahtlustus esitada, läbiotsimine teostada ja üleüldse menetlust alustada. Läbiotsimine on üks olulisemaid isiku põhiseaduslike õiguste riiveid, mille otsustamine ei tohiks olla abiprokuröride ja prokuratuuri käes. Sarnaselt telefonikõnede pealtkuulamisega peaks kohus kontrollima ka läbiotsimise vajalikkust ja põhjendatust konkreetses kriminaalasjas ning vastava menetlustoimingu läbiviimiseks loa andmise peaks otsustama kohus. Ma saan aru, et aeg hakkab vist läbi saama.

#### **10:53 Aseesimees Enn Eesmaa**

Paraku küll, kuid istungi juhataja on kindel, et osavalt koostatud küsimus suunab teid ülejäänud materjali esitamisele.

#### **10:53 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Kas tohib veel kaks lauset ütelda?

#### **10:54 Aseesimees Enn Eesmaa**

Kaks võib küll.

#### **10:54 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Täna! Jätan siis mõned asjad vahele. Tahtsin veel rääkida prokuröride tulemuspalgast ja viskan lõpetuseks õhku lihtsalt ühe küsimuse, mis on ammu juristide seas ringelnud: kas Eestis on üldse nõukogude süsteemi jäänukina vaja sellisel kujul, sellise mahu ja suurusega prokuratuuri? Politsei koostab kriminaaltoimiku ja riik võiks teenustööna tellida või osta süüdistuse kaitsmise teenuse mõnelt advokaadibüroolt. See võiks olla üks diskussiooniteemasid. Ma täna!

#### **10:54 Aseesimees Enn Eesmaa**

Ja nüüd küsimuste voor. Palun, Martin Helme!

#### **10:54 Martin Helme**

Aitäh! Ma võtan sõnasabast kinni. On olemas selline termin nagu tsiviilsüüdistus, mida mõned riigid ka kasutavad. Me teame, et tihtilugu prokuratuur sisuliselt laseb kannatajapoole advokaatidel nagunii pool tööd ära teha ja siis paneb selle kõik kausta vahele. Kas ei oleks mõistlik sellisel juhul sealt see vahelüli välja jätta, jääks vähem suvaõigust? Kannatanu ise pöördubki siis kohtu poole.

#### **10:55 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Ma täna! See ongi see, millest ma kõnet lõpetades rääkisin. Loomulikult ei pea me rääkima prokuratuuri kaotamisest ja kõigi asjade menetlemise või süüdistuse kaitsmise andmisest advokaadibüroodele, aga ma olen täiesti veendunud, et kannatanu huve kaitseks advokaat palju paremini, see puudutab kannatanu tsiviilhagi esitamist süüdistatava vastu ja üldse kannatanu õigusi. Väga palju on ju ka lastevastase vägivalla asju, seksuaalkuriteo asju, kus tegelikult kohus juba määrab kannatanutele eraldi esindajad advokaatide näol, kes jah, nagu Martin Helme õigesti ütles, teevad ära pool prokuratuuri tööst kannatanu abistamisel.

#### **10:56 Aseesimees Enn Eesmaa**

Peeter Ernits.

#### **10:56 Peeter Ernits**

Hea juhataja! Hea ettekandja, aitäh väga huvitava ettekande eest! Te viitasite läbiotsimistele ja sellele, et äkki leitakse midagi. Aga on olemas ka selline mõiste nagu "kalastamine" ja teabehanke vormis saadud informatsiooni hilisem kasutamine, kui vaja läheb. Nimetage kolm või neli asja, mida te esimese sammuna teeksite, kui teie käes oleks täisvõim justitssüsteemi muuta.

### **10:56 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Ma tänan! Nagu ma juba ettekandes ütlesin, need kolm asja oleksid sellised. Kõigepealt lahutaksin ma prokuratuuri ja politsei töö, ma ei lubaks prokuratuuril teha kohtueelse menetluse üle järelevalvet. Politsei teeb oma tööd nii hästi, kui ta suudab, ja paneb selle toimiku kokku nii, nagu ta paneb. See saadetakse kohtusse ja kaitsjale tutvumiseks. Kui politsei ei suuda oma tööd teha, siis tuleb seal teha ümberkorraldusi. Kui prokuratuur ei suuda politsei esitatud toimiku alusel süüdistust kohtus kaitsta, siis see on prokuratuuri viga. See on esimene asi. Teiseks ... Mul kadus jutujärg ja mõte natuke ära. Ma siin ütlesin ka, et ... Lahutada prokuratuur ...

### **10:57 Aseesimees Enn Eesmaa**

Martin Helmelt on ka teine küsimus, nii et me saame seda teemat jätkata. Mart Helme.

### **10:57 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Ma tänan!

### **10:57 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja, mis on teie ettepanek? Meil on juba kahest ettekandest läbi jooksnud see, et prokuratuur töötab iseseisva riikliku institutsioonina, keda keegi ei kontrolli ja kes teeb sisuliselt, mida tahab. Mis on teie ettepanek, kellele tuleks prokuratuur allutada, et prokuratuuri üle tekiks tõeline tsiviilkontroll?

### **10:58 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Ma tänan! Ma ei tahaks väga konkreetset vastata, sest ma ei ole seda nii põhjalikult läbi mõelnud, ja ma ei taha ka ütelda, et see, mis mina ütlen, on ainuõige lahendus. See võiks olla üldise laiema arutelu teema, kuidas saavutada suurem kontroll prokuratuuri tegevuse üle. Nagu eelkõneleja ütles, tõesti prokuratuur tihti otsustab, milliseid asju menetleda, kelle asju menetleda, milliseid mitte menetleda, millised asjad jätta menetlemata ja milliste asjade kohta ta hiljem ütleb, et jah, me saime avalduse, aga me ei pidanud vajalikuks seda sellel ajal menetleda. Tihti võib seal olla poliitiline tagapõhi, soovimatus võimuringkondadega tülli minna või kellelegi kanna peale astuda. Kindlasti näeksin ma esmajärjekorras Riigikogu vastava komisjoni kontrolli ja ka võib-olla siin Riigikogus võiks see olla suurema arutelu teema, kuidas saavutada suurem kontroll prokuratuuri tegevuse üle.

### **10:59 Aseesimees Enn Eesmaa**

Märt Sults.

### **10:59 Märt Sults**

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Ma küsin jätkuks teie enda sõnavõttule. On olnud mingisugune sihukene olukord, see näide on võetud reaalsest elust. Keegi on kirjutanud mingisuguse teatise, kuriteoteatise, ja on palunud algatada näiteks kriminaalasja või kriminaaluurimist. Politsei on selle asja läbi vaadanud, advokaadid on seda vaadanud, ülekuulamised on teostatud. Tähendab, on leitud, et kuriteokoosseis puudub, ja nii on see saadetud prokuratuuri. Prokuratuur on saatnud tagasi: uurige veel! Täpselt sama toiming, ülekuulamised, kõik muu otsast peale – koosseisu pole. Saadetakse prokuratuuri ja prokuratuur saadab kolmandat korda tagasi. Ma küsingi: kas siin on mingisugune reglement? Kas saab neid poisse kuidagimoodi raja peale panna või ei saa ja nad teevad sõna otseses mõttes, nagu te ütlesite, seda, mida nad tahavad, ja seda, mida keegi tellib?

### **11:00 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Aitäh küsimuse eest! Jah, regulatsioon on täiesti olemas. Politseiasutus iseenesest ei saa kriminaalmenetlust lõpetada ükstaskõik millise koosseisulise aluse puudumise tõttu. Selleks peab olema siiski prokuratuuri luba, kas või sellesama abiprokuröri kooskõlastus. Tema peab selle lõpetamise määrusele alla kirjutama. Loomulikult on kannatanul õigus vaidlustada prokuröri määrus kõrgemaseisvas prokuratuuris ehk Riigiprokuratuuris. Kui ka Riigiprokuratuur ei ole nõus, siis minnakse

juba kaebusega kohtusse. Kohus otsustab asja materjalide põhjal, nõuab välja kriminaaltoimiku ja kogutud tõendid ning otsustab, kas kriminaalmenetluseks on alust või mitte. Kui on, saadab kohus selle toimiku menetluse jätkamiseks tagasi prokuratuuri, kui ei ole, siis ongi otsad vees.

#### **11:01 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Olga Ivanova!

#### **11:01 Olga Ivanova**

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Oma ettekandes te rääkisite põhiõiguste riivist. Mul on teile selline situatsioon rääkida. Kuidas teie hindate, kas siin on tegu põhiõiguste riivega, kui kapo töötaja pakub koostööd näiteks pangatöötajale, kes tegeleb mitteresidentidega, ja pärast seda, kui see inimene on koostööst loobunud, peab ta omal soovil sellelt töökohalt lahkuma? Kas teil on veel analoogseid juhtumeid meile rääkida?

#### **11:02 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Aitäh! Täiesti igapäevane ja tavaline olukord, ei midagi uut siin ilma peal. Nagu ma juba ütlesin, politseinikud teevad alati enne ülekuulamist kahtlustatavale ettepaneku asuda politsei informatoriks. See on tavaline, kui üks asi eraldatakse ja tehakse teine menetlus. Prokurör ütleb, et selle isikuga me sõlmime kokkuleppe. Teatud kergema karistuse kokkulepe võib olla ka allkirjastatud, kuid seda ei saadeta kohtusse näiteks enne, kui see isik on andnud kohtuistungil oma kaasosaliste või teiste isikute vastu politseile meelepäraseid ütlusi. Prokurör on saanud isikult need ütlused ja on eesmärk, et isik oma ütlusi kohtuistungil ei muudaks. Kui need ütlused on antud, siis saadab prokurör selles teises asjas kokkuleppe kohtusse kinnitamiseks. Kui ütluseid muudetakse, näiteks isik ütleb, ei ta ei soovi politseiga koostööd teha, ta ei soovi selliseid ütlusi anda, politsei survestas teda, siis prokurör rebib kokkuleppe katki ja ütleb: "No nii, nüüd saad täie rauaga." See on täiesti tavaline.

#### **11:04 Aseesimees Enn Eesmaa**

Raivo Põldaru.

#### **11:04 Raivo Põldaru**

Aitäh, härra aseesimees! Hea ettekandja! Mainisite oma ettekandes, et prokuröre võiks veel vähemgi olla. Aga kas ei ole ohtu, et praegugi vahel aastatesse venivate uurimistega võidakse hakata veel rohkem jänni jääma, sest venimist põhjendatakse ju sellega, et eriti majanduskuriteod nõuavad pikka aega ja väga kiireid lahendusi ei ole? Kas need uurimised ei või juba ise olla uurimisalustele karistuseks? Sooviks mõningaid mõtteid selle kohta, kuidas oleks normaalne olukord, kui pikad need tähtajad võiksid uurimise korral olla.

#### **11:04 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Aitäh! Tegelikult ei sätesta ükski seadus, kui kiiresti politseiasutus mingit asja uurima peab. Menetlustähtajad on isikute vahi all hoidmise kohta ja ka siin ei ole mingit lõplikku tähtaega. Teiseks, ma ei ütelnud, et prokuröride arvu võiks vähendada. Prokuröride arvu võiks vähendada sellega, et asja, süüdistust kaitseb advokaat – advokaat advokaadi vastu. Riik tellib teenustöö, advokaat vastutab selle eest, et ta teeb teenustöö kvaliteetselt. Siis läheb lihtsalt see üks roll teisele üle. Kolmandaks, tegelikult ei tee menetlustoiminguid ja uurimistööd prokurör, tema ainult juhib. Vahetevahel saab prokurör toimiku, kontrollib, millised tõendid on kogutud, kes on mida ütelnud, kust mida nähtub, ja siis prokurör juhendab, kas oleks vaja veel kedagi välja kutsuda, kas oleks vaja veel kedagi üle kuulata, kas oleks vaja veel mingeid tõendeid koguda. Aga see, kuidas saavutada menetlustähtaegade lühendamine, on tegelikult juba ametiasutuse juhi ülesanne, kes kontrollib oma alluvate, uurijate töö kvaliteeti ja menetlustähtaegu. Neil on ju arvutisse kantud see, et kriminaalasi on alustatud sellel kuupäeval sellel aastal ja kui on aasta mööda läinud, siis võib ju juht uurida, et halloo, mis sellest asjast on saanud, kas see on prokuratuuri esitatud jne. See on asutusesisene kontroll oma töötajate üle.

#### **11:06 Aseesimees Enn Eesmaa**

Martin Helme.

### **11:06 Martin Helme**

Aitäh! Ma tulen tagasi selle teema juurde, millest korra juttu oli, et üks pool kogub tõendeid ja kasutab neid, nagu heaks arvab, ja teine pool neid tõendeid ei näegi. Ta ei näe neid teinekord isegi kohtus mitte. Teoreetiliselt on Eesti kohtupidamine võistlev kohtupidamine. See on midagi, mille mõtlesid välja juba vanad roomlased: kohtusaalis vaieldakse tõestusmaterjalide üle, mida need tähendavad ja kas nad süüstavad kedagi või mitte. Kuidas on võimalik võistlev kohtupidamine, kui kaitsepoolel n-ö seotakse silmad kinni, pannakse tropid kõrva ja ömmeldakse käed tasku külge, aga teisel poolel on nukid ja noad? Kas see on tegelikult võistlev kohtupidamine?

### **11:07 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Aitäh! Võin täie veendumusega väita, et fraas "võistlev kohtupidamine" on ainult teoreetiline, see on seadusesse sisse kirjutatud. Praktilist võistlevust ei ole absoluutselt, mitte mingisugust. Ongi niimoodi, et ühel pool on trumbid, teisel pool on pudi-padi.

### **11:07 Aseesimees Enn Eesmaa**

Mart Helme.

### **11:07 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Kas teie ettepanek politseiuurimine ja prokuratuur lahutada vähendaks ka prokuratuuri suva menetluste alustamisel, venitamisel ja ärajätmisel?

### **11:08 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Aitäh! Jah, ma olen selles täiesti veendunud. Ma ei tahaks ütelda aastaarvu, aga vist vähem kui kümme aastat tagasi oli olukord, kus prokuratuur ja politsei olid eraldi: politsei tegi oma tööd, prokurör tegi oma tööd. Praegu tegelikult politseiüksuste, osakondade juhid ei kontrolli uurijate tööd ega tähtaegu, seda teebki prokurör. Ühe ministeeriumi alluv kontrollib teise ministeeriumi alluvat. Nagu ma eelmisele küsimusele vastasin, üks asutus peaks kontrollima ainult oma tööd: politseiüksuse, osakonna juht kontrollib uurijate tööd ja menetlustähtaegasid ning prokurör või prokuratuur kontrollib oma asju, nemad saavad toimiku, nemad peavad koostama süüdistusakti, nemad peavad selle õigel ajal kohtusse esitama. Kui prokurör seda ei tee, siis on vanemprokuröri, peaprokuröri, juhtivprokuröri asi oma alluvaid kontrollida, miks teatud asi, mis on tulnud sisse juba näiteks aasta aega tagasi, on ikka veel prokuröri kapis, miks see ei ole juba kohtus, miks ei ole juba lahendit.

### **11:09 Aseesimees Enn Eesmaa**

Henn Põlluaas.

### **11:09 Henn Põlluaas**

Aitäh! Olukord on selline, et paljud kodanikud, kaasa arvatud Riigikogu liikmed, ei saa mitmes küsimuses prokuratuuri üldse hagi esitada, sest seda ei võeta menetlusse. Näiteks esitasime paar aastat tagasi hea kolleegi Jaanus Karilaidiga prokuratuuri hagi seoses parvlaevade hankega, kus täiesti selgelt rikuti riigihangete seadust. Korruptiivsuse maik oli man sellel, kuidas esimene hange tühistati, mida ka Rahandusministeerium pidas täiesti ebaseaduslikuks. Kõik hankematerjalid ja muu mängiti hoopis ühe teise firma, Tallinna Sadama kätte, kes vormistati võitjaks. See oli kõik täiesti selgelt kriminaalne, aga meie hagi lükati tagasi põhjendusega, et see on esitatud avalikes huvides ja kuna see meid isiklikult ei riiva, siis ei olegi midagi teha. Kas te peate õigeks sellist praktikat ja seaduses sätestatud, et avalikes huvides ei ole võimalik hagi esitada?

### **11:11 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Ma nüüd täpsustan natukene. Hagi saab kriminaalasjas esitada kannatanu, kas siis n-ö moraalse kahju või varalise kahju nõudes. Ma eeldan, et te peate silmas siiski kaebust. (H. Põlluaas kommenteerib saalist.) Jah. Tegelikult on seadusest tulenevalt menetlusasutustel, prokuratuuril, kohustus alustada kriminaalmenetlust mitte ainult konkreetse kaebuse alusel, vaid ka siis, kui kuriteo asjaolud ilmnevad avalikest allikatest, kas siis ajakirjandusest, televisioonist. Kui politsei näeb, et tegemist on kuriteoga, võivad nad selle alusel menetlust alustada. Miks teie kaebuse alusel ei alustatud menetlust, siin ma jään

vastuse võlgu, sest ma ei ole ei selle kaebuse sisu ega kogu selle kriminaalasjaga väga kursis. Teiseks, ma ametialaselt ei tohiks kommenteerida menetluses olevaid aktiivseid kriminaalasju, milles ma ise osaline ei ole. Ma võin väga valesti vastata, sellepärast ma hea meelega ei vastaks sellele täpsemalt.

### **11:12 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Marika Tuus-Laul!

### **11:12 Marika Tuus-Laul**

Suur tänu! Väga austatud ettekandja! Öelge palun, mis te arvate, kelle huvides on praegu Edgar Savisaare juhtumi nii pikk venitamine ja uurimine, mis paneb ohtu inimese tervise. Kas see on mingi poliitiline huvi või kellegi isiklik huvi? Mis on teie kontseptsioon selle kohta?

### **11:13 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Aitäh! Taas sama vastus: tegemist on aktiivse, menetluses oleva kriminaalasjaga, mille materjalidega ei ole ma tutvunud. Ma ei tea kriminaaltoimikutes olevaid tõendeid ega ütlusi, ma ei ole ühelgi kohtuistungil osalenud. Ma ei saa kommenteerida asja, millest ma ei tea mitte midagi. Ma jään vastuse võlgu.

### **11:13 Aseesimees Enn Eesmaa**

Märt Sults jõuab veel küsimuse esitada.

### **11:13 Märt Sults**

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Küsimus on konkreetne. Tartu Ülikooli Kliinikum, sünnitusosakondade sulgemine Põlvas ja Valgas või nende sulgemata jätmine. Tähendab, sulgemisel on ilmsed, kui protokolliliselt vaadata, nihked. Seal on iseendaga alla kirjutatud ja teatavad nimed ja kõik muud asjad. Kuriteokoosseis on nagu olemas. Kuriteoteatis anti prokuratuuri, prokuratuur ei alusta mitte mingisuguseid toiminguid. Tähendab, mis see on?

### **11:14 Vandeadvokaat Urmas Simon**

Peaksin kalduma juba eelkõneleja seisukohtade poole, et tegu võib olla korruptiivse käitumisega. Ma muidugi küsiksin korra veel täpsustavalt, kas prokuratuur on uurimise määrusega lõpetanud või nad ei ole lihtsalt üldse vastanud. (M. Sults kommenteerib saalist.) Jah, siin on jälle see moment, et peaks prokuratuurilt aru pärima, miks nende vastus on selline ja miks menetlust ei alustata. Siin ma näen küll täiesti põhjendamatu keeldumist.

### **11:15 Aseesimees Enn Eesmaa**

Suur aitäh, härra vandeadvokaat! Küsimusteks ja vastusteks ettenähtud aeg on lõppenud. Kutsun ettekandjaks Harju Maakohtu kauaaegse kohtuniku Leo Kunmani. Tema ettekande pikkus on samuti 15 minutit ning küsimusteks ja vastusteks on aega 20 minutit. Tuletan meelde, et igal Riigikogu liikmel on igale ettekandjale võimalik esitada kuni kaks suulist küsimust. See viitab demokraatia pidupäevale.

### **11:15 Endine kohtunik Leo Kunman**

Härra eesistuja, lugupeetud Riigikogu liikmed tänan küllakutse eest siia Toompeale! Natukene endast. Olen kohtunikuna ametis olnud peaaegu 25 aastat, enne seda olin seitse aastat prokuratuuris uurija ja prokuröri abi ning enne seda 20 aastat lihttööline, elektrik-lukksepp. Koolid lõpetasin töö kõrvalt, sest majanduslik olukord ei võimaldanud päevases koolis käia, 16-aastaselt läksin tööle. Nõustun paljuskki sellega, mida kaks eelkõnelejat rääkisid. Eriti sellega, mis puudutab järelevalve puudumist prokuratuuri üle ja mitte ainult prokuratuuri üle, kahjuks – vaatan, et Raivo Aegil on igav – ka kapo üle. Ma alustasin kohtunikuna 1994. aastal. Algas oli päris paljutöötav. Aga paar aastat hiljem sattus minu menetlusse kaasus, mis puudutas endist peaministrit Indrek Toomet. Ja enne, kui ma jõudsin midagi teha, saabus minu kabinetti külaline, keda ma tundsin natukene varasemast ajast, ta töötas varem SORVVO-s, selleks hetkeks oli ta asunud tööle kaposse. Kuulasin tema mesimagusat juttu ja mõtlesin, et mis eesmärgil ta mind külastab. Natukese aja möödudes see selgus: ta küsis, kas ma oleksin nõus hakkama nende kaastöötajaks. Pakuti teatud hüvesid ja oldi huvitatud, et see Toome

kaasus lahendataks neid huvitavas suunas. Esimene ja põhiline asi oli see, et jätaks isiku vahi alla ja siis vaataks, mis pärast saab. Õnneks ei vaadanud sellel ajal asju läbi kohtunik üksinda, olid ka rahvakohtunikud. Koos rahvakohtunikuga ei nõustunud me Toome edasise vahi all pidamisega, me vabastasime ta vahi alt. See muidugi pahandas seda neljatahelist ametit päris kõvasti. Sellele järgnesid aja jooksul mitmed sanktsioonid minu suhtes, mitmed alusetud kaebused ja siis kriminaalasi, nagu paljud teavad. Tsiviilasjast tehti kriminaalasi, mille käigus demonstreeriti oma jõudu. Selle menetluse käigus rikuti jõhkralt seadusi. Minu kodu otsiti ilma presidendi loata läbi. Mult võeti ära auto, mida hoiti kaks aastat kuskil kapo kuuris, kuigi ekspert ütles, et tema seda autot enam ekspertiisi tegemiseks ei vaja, tal on fotod kõik tehtud ja kui juhtub, et on lisaküsimusi, siis saab ta alati nendele vastata. Süüdistus ise oli muidugi täiesti absurdne, sellest said aru ka Riigikohtu liikmed, kes pidid andma nõusoleku süüdistuse esitamiseks, aga kuna menetlusseadused on sellised, et nendel ei olnud õigust midagi öelda, nad said ainult nõustuda või mitte, kuid nõustuda tuli neil sel juhul, kui menetlusnorme polnud nende arvates rikutud, läski asi käiku.

Mida tähendab olla kahtlusalune? See tähendab käia kapo ja kohtu vahet, kuulda iga nädal telerist enda kohta, et sa oled kindlustuskelm, sa oled kurjategija. Seda peab oma nahal tunda saama. Siinjuures ma toon reklaamiks välja hiljaaegu väljaantud tõsielu ainetel kirjutatud raamatu "Hea ment". Need, kes tahavad meie politsei ja prokuratuuri siseeluga lähemalt tutvuda, saavad sellest raamatust vastuse. Nad saavad vastuse ka sellele, mida tähendab inimesele vahi all viibimine. Nad saavad teada, et vahi all olev inimene on nõus tunnistama kõike, peaasi, et pääseks vabadusse.

Siin on üldsõnaliselt palju räägitud. Mul on kirjas näiteid oma praktikast, kuidas käib töö õiguskaitseorganites ja kohtus, võib-olla need pakuvad rohkem huvi. Näiteks põhines üks kaasus kahe tunnistaja ütlustel, aga selgus, et need ütlused olid valed. Ühel juhul oli tegemist narkomaaniga, keda sunniti andma valeütlusi, muidu lubati tema enda suhtes midagi ette võtta. Teisel juhul kasutas operatiivtöötaja ära arestikambris viibivat tunnistajat. Ta võttis tunnistajalt seal ütlused ja ütles, et ta ei saa seal teksti printida, lahkus arestimajast, käis ära, tuli tagasi, ulatas üle luugi ülekuulamisprotokolli ja ütles, et kirjutagu tunnistaja ruttu alla, sest tal ei ole aega. Kohtus aga selgus, et seal olid hoopis teistsugused ütlused kui need, mis tunnistaja oli andnud. Selle asemel et prokurör loobuks süüdistusest ning võtaks uurija ja operatiivtöötaja vastutusele, asuti kaitsma nn oma mundriau. Kõigepealt pöörduti kohtu esimehe poole ja paluti, et see võtaks kriminaalasja minu menetlusest ära. Kohtu esimees kutsus mind välja ja küsis, milles asi. Ma rääkisin ja ta ei võtnud seda asja mult ära, ma menetlesin seda edasi. Järgmiseks esitati minu vastu mingil otsitud põhjusel taandus. Ma ei taandanud ennast. Järgmiseks hakati tooma uusi tunnistajaid. Öeldi, et nad pidasid koos prokuröri ja politseijuhiga koosoleku ning selgus, et neil on veel tunnistajaid, kes kinnitavad narkoärika süüd. Esimene tunnistaja, kes pidi tulema, jättis tulemata, ma lükkasin istungi edasi. Järgmine tunnistaja pani ukse tagant jooksu, ei tulnud. Ja siis tuldi jälle selle jutuga, et oli koosolek ja leidsime veel ühe tunnistaja, kes on küll meie kaastöötaja. See kaastöötaja andis muidugi selliseid ütlusi, nagu prokurör tahtis, aga prokurör, kes esitas uue süüdistuse – tal on õigus seda esitada – oli hoopis teised andmed kirja pannud, nii et asi jälle ei klappinud. No ma mõistsin inimese õigeaks, esitati suur apellatsioonkaebus ringkonnakohtusse ja pandi sinna jälle luulut kõvasti. Ringkonnakohtust siis tuligi see kuulus lause, et kohtupidamine ei pea mitte ainult olema aus ja sõltumatu, vaid peab ka näima ausa ja sõltumatuna. Minu otsus tühistati. Lõpptulemusena algatati veel distsiplinaarmenetlus, ma jäin kuupalgast ilma ja see asi läks teisele kohtunikule. Kolleegid olid sellest kõigest ära hirmutatud. See kohtunik mõistis selle viimase tunnistaja ütluste alusel isiku muidugi süüdi, aga advokaat viis selle asja Euroopa Inimõiguste Kohtusse ja seal on see siiani, vastust ei ole tulnud. Kui mu kohtunikuaeg sai täis, siis Postimehe ajakirjanik palus, kas ma oleksin nõus andma intervjuud. Selle intervjuu tulemusena teatas praegune justiitsminister, et tal on hea meel, et kohtunik Kunman ei ole enam kohtunik. Ütleksin selle peale, et mul on endal ka hea meel, et ma ei ole enam kohtunik, sest sellise olukorra tõttu, mis kohtusüsteemis ja üldse õigussüsteemis on tekkinud, ei taha ma enam kohtunik olla.

Mäletan, et juba esimestest Riigikohtu esimeestest alates on räägitud seda – kindlasti rääkis seda Uno Lõhmus, tema jutt ja tahtmine see oli –, et maakohus ja ringkonnakohtus tuleks viia Justiitsministeeriumi alt ära. Seda ta kordas ja selle eest ta kogu aeg võitles, aga tulemusi ei olnud. Samuti oli Rask sõnades selle poolt, et viia maakohus ja ringkonnakohtus Justiitsministeeriumi alt ära. Aga samas Rask, kes oli Reformierakonna liige vahetult enne seda, kui ta Riigikohtu esimeheks sai, ja samuti Lang, kes oli justiitsminister, minu arvates mitte midagi selleks ette ei võtnud, et maakohus ja ringkonnakohtus Justiitsministeeriumi alt tõesti ära viia. Vastupidi, kohtute sõltuvus Justiitsministeeriumist on järjest

suurenenud, ma pean silmas maakohut ja ringkonnakohut. Kui algselt kogu kohtukollektiiv, sealjuures ka sekretärid ja konsultandid, allusid kohtu esimehele, siis käesolevaks ajaks oleme jõudnud niikaugele, et kogu tehniline personal on allutatud haldusdirektorile, kes on määratud Justiitsministeeriumis, ja kohtunikel ei ole peaaegu sõnaõigust oma sekretäri või kohtujuristi valimisel. Nii et mis inimene seal kohtunikule abiks antakse, kas teda on võimalik usaldada või ei ole võimalik, seda ei tea.

Ma toon ühe näite. See juhtus enne, kui ma pensionile jäin, umbes pool aastat või aasta enne seda.

Helistas riigiprokurör Inna Ombler kohtu kantselei juhatajale ja ütles, et üks kriminaalasi on tulemas ja seda ei tohi anda sellele või teisele kohtunikule. Kantselei juhataja keeldus tema nõudmist täitmast ja mingi aeg hiljem kantselei juhataja mingil otsitud põhjusel vallandati usalduse kaotusega seoses.

Kusjuures enne seda, kui ta sai kantselei juhatajaks, oli ta paarkümmend aastat töötanud samas kohtus kohtuistungi sekretärina.

(Juhataja helistab kella.) Ma saan aru, et mu aeg hakkab täis saama.

### **11:30 Aseesimees Enn Eesmaa**

Aeg on täis saanud. Ma ei tahaks ennast korrata, kuid küsimuste kaudu on kindlasti võimalik teemat kuni 20 minutit edasi arendada. Palun, Peeter Ernits!

### **11:31 Peeter Ernits**

Hea juhataja! Lugupeetud ettekandja, vapustav kõne! Staažikas kohtunik ütleb, et praeguses Eestis ei taha ta enam kohtunik olla, ja räägib sellest, kuidas kapo püüdis teda oma koputajaks teha. Minu küsimus teile: mis te arvate, kui paljud praegused Eesti kohtunikud on nõustunud kapo koputajaks hakkama? Pakkuge välja. Või arvate, et teie olete ainukene, kellele selline ettepanek tehti?

### **11:31 Endine kohtunik Leo Kunman**

Ei, nii naiivne ma ei ole, et arvaksin, et ma ainuke olin. Selle 24 aasta jooksul, kui ma kohtunik olin, käisin ikka, silmad lahti. Võin teile vastata, et kindlasti on neid, kes teevad koostööd. Kui palju neid on, seda ma muidugi ei tea, aga jäägu see nende enda südametunnistusele. Kahjuks oli kapol alguses õigus kontrollida inimesi, kes kohtunikuks tahtsid saada, ja otsustada, kas nad kõlbavad kohtunikuks või ei. Kui mõnel oli mingi patt hingel, siis seda oli kindlasti võimalik ära kasutada: kui tahad kohtunikuks saada, teed meiega koostööd, kui ei tee, siis kohtunikuks ei saa.

### **11:32 Aseesimees Enn Eesmaa**

Martin Helme.

### **11:32 Martin Helme**

Aitäh, lugupeetud asespriker! Lugupeetud kohtunik! Meil käis eelmisel nädalal siin Riigikohtu liikme kandidaat, kes tuleb varsti saali. Mina küsisin talt sedasama küsimust, kas tal on olnud julgeolekuasutustega selliseid vestlusi, kas nad on käinud tal nõopi keeramas. Vastus, mille ma sain, oli väga krüptiline: "Ebaseaduslikku mõjutust ei ole ma tundnud." Ebaseaduslikku mõjutust! Aga ma küsin sellist asja. Kuidas te kõige selle jutu valguses, mis meil siin täna on olnud, hindate, kas meil on kohtuvõim praegu sõltumatu või ei ole? Nii üldiselt, abstraktselt sõltumatu. Kas see sõltumatus on realistlik ja reaalne või on see ainult paberi peal olev loosung?

### **11:33 Endine kohtunik Leo Kunman**

Ma ütleks nii, et see kohtunike mõjutamine ei ole toimunud ühe päevaga. See on pidev pikk protsess prokuratuuri poolt ja võib-olla ka muude asutuste poolt, võib-olla kohtu enda poolt. See mõjutamine on olnud pikk protsess. Võib-olla pealtnäha ei saa arugi, et tegemist on mõjutamisega, ometigi on tulemus see, et kohtunik hakkab mõtlema, mis otsuse ta teeb, et mismoodi käituda.

Ma tahaks rääkida distsiplinaarkaristustest kohtusüsteemis. Põhiliselt karistatakse esimese astme kohtunikke. Oli üks harv juhtum, kui karistati riigikohtunikuks, kes vist purjus peaga jäi roolis vahele. Aga kõik ülejäänud distsiplinaarkaristused puudutavad ainult esimese astme kohtunikke. Seal on erinevaid põhjusi. Mina jäin kuupalgast ilma põhjusel, et ma julgesin umbusaldada Lavly Perlingut, kes oli sellel ajal Põhja Ringkonnaprokuratuuri, kuidas neid nimetataksegi, juhtivprokurör. Osa sai karistada taandamise eest, algatati distsiplinaarmenetlusi erinevatel põhjustel. See kõik paneb kohtuniku

mõtlemata, kuidas toimida, et ei oleks mingit tagajärge, et ei oleks nii, et tuled hommikul hirmuga tööle, vaatad arvutisse, ega ei ole seal kirja, et on algatatud distsiplinaarmenetlus ja esita, eks ole, oma seletus. See on see, mida ma oskan siin vastata. See sõltumatus on ikkagi üli-üliõhukene.

### **11:35 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Marika Tuus-Laul!

### **11:35 Marika Tuus-Laul**

Suur tänu! Härra Leo Kunman, mina küsin teilt tegelikult Edgar Savisaare kohta, selle protsessi kohta. Olen väga paljudel istungitel Keskerakonna juhatuse liikmena kohal olnud ja tõdenud, et nendelt tunnistajatelt, kes seal on olnud, ei ole saadud ühtegi detaili, millest oleks prokuröri olnud võimalik kinni võtta. Nagu me teame, see kohtuasi lõpetati, siis jällegi alustati uuesti, toodi päevavalgele, ütleme nii. Ma küsingi, mis te arvate, kelle huvides on ikkagi see venitamine ja haige inimese, ma ütlen otse välja, solgutamine. Kas on võimalik, et siin taga on ka suunatud poliitilised huvid? On see võimalik?

### **11:36 Endine kohtunik Leo Kunman**

See venitamine nüüd spetsiaalne küll ei ole, niipalju kui ma seda kõrvalt olen näinud, sest seal on olnud igasugused muud asjaolud, mis takistavad kohtumenetluse läbiviimist. Seal on esiteks hulk advokaate, kellele ei sobi üks ega teine aeg, aeg ei sobi ka prokuröri endale, kohtule, ning taotluste läbivaatamine on võtnud aega. See ongi selle venitamise põhjus.

Kas see protsess toimub kellegi huvides või kes või mis selle asja taga on, seda ma ei oska öelda. Aga niipalju kui ma olen kaitsjatega kohtuväliselt rääkinud – mul on olnud võimalus selle asjaga tutvuda, ega see pole saladus, see lekitati ju Postimehe toimetusse ja seda kriminaalasja oli vist võimalik lugeda kõigil, kes tahtsid –, siis võin öelda, et põhiliselt tugineb kogu see süüdistus nendele pealtkuulamistele, mida annab tõlgendada täiesti erinevalt. Ütleme, kuidas keegi tahab, niimoodi ta neid pealtkuulamisi tõlgendabki. Otseseid tõendeid, kaitsjad ütlesid, asjas ei ole.

Viimane info, mis on minuni jõudnud – seda on vist juba paljud kuulnud, ajakirjanikud ka, aga sellest ei ole millegipärast räägitud –, on seesama lugu, mida siin eelkõneleja rääkis, et osa süüdistatavate suhtes lõpetatakse asi ära kas § 202 alusel, s.o avaliku huvi puudumise tõttu, või mingil muul põhjusel ja siis tahetakse, et need süüdistatavad annaksid ütlusi teiste vastu. Praegu pidi selline tegevus toimuma ka Savisaare asjas. Kas see on õige info, seda ma ei tea, aga eks sellest kuuleb kunagi, kui see paika peab. Vastab see tõele või ei vasta, aga selline kahtlus on.

### **11:39 Aseesimees Enn Eesmaa**

Mart Helme.

### **11:39 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! See jutt, mida te, lugupeetud ettekandja, meile siin räägite, on masendav. See veenab meid veel kord selles, mida me tegelikult niikuinii teame: kogu meie õigussüsteem on üks mädasoo ja selle autor suurel määral on see institutsioon, kes peab seisma põhiseadusliku korra kaitse eest, ehk kaitsepolitsei. Minu küsimus puudutab seda, et kohtunikud on meil eluaegsed ja peaksid seetõttu olema sõltumatud, mitte kartma mingisuguseid mõjutusi ja mitte olema ka värvatavad. Teie jutust me kuuleme tegelikult ju vastupidist. Eluaegsed kohtunikud, kes istuvad 25 aastat oma ametis, on just, vastupidi, väga hea saak. Nende hulgast on ju mõnus välja selekteerida need inimesed, kes on mõjutatavad, kes istuvadki hommikul arvuti taha ja vaatavad, ega ei ole distsiplinaarmenetlust alustatud, ja kes selles hirmus lähevad koostööle, mis ei ole päris seaduslik.

### **11:40 Endine kohtunik Leo Kunman**

Ega siin muud varianti ei ole, kui tuleks ära keelata vähemalt kohtunike kaastöötajateks värbamine. Aga kes seda kontrollib, seda ma ei tea. Palju jääb kohtunike oma südametunnistusele. Mina vastasin kapo töötajale, et mis mõte sellel kohtul siis on, kui ma hakkan otsuseid tegema teie tahtmist mööda. Rohkem me sel teemal ei rääkinud.

### **11:41 Aseesimees Enn Eesmaa**

Martin Helme.

#### **11:41 Martin Helme**

Aitäh! Teoorias peaks prokuratuuri üle järelevalvet tegema kohus ise. Kui prokuratuur rikub menetlusnorme või inimeste põhiõigusi, siis sellele rikkumisele peaks tähelepanu juhtima ja seda peaks just nimelt kohus ka kuidagi karistama. Aga praktikas seda ei juhtu. Isegi kui kohus juhib tähelepanu, et nagu lasti inimestest üle, siis mingisugust reaalset karistust ei järgne. Me näeme seda ka statistikast. Kui tullakse kohtuniku ette kas vahistamisorderi või pealtkuulamise soovidega, siis üle 90% neist saavad heakskiidu. Kuidas see prokuratuuri järelevalve praktikas toimib, kui kohtunikud kõik asjad n-ö läbi vibutavad?

#### **11:42 Endine kohtunik Leo Kunman**

Vanasti öeldi, et jumal on kõrgel ja tsaar kaugel. Ma ütleks, et praegu on jumal kõrgel ja kohus kaugel. See, kuni kaebus prokuratuuri või prokuröri peale jõuab kohtuniku kätte, võtab ikka nii palju aega, et ega tast eriti enam kasu ei ole. Ma ise pöördusin korduvalt oma kaebustega – käis kriminaalmenetlus minu suhtes – peaprokuröri poole, kelleks oli Norman Aas. Vastati täpselt 30 päeva pärast, mis on tähtaeg. Mul oli õigus pöörduda ringkonnakohtusse ja ma pöördusin sinna just selle kaebusega, et mu kodu otsiti ebaseaduslikult läbi. Seadus ütleb ju üheselt, et peab olema presidendi nõusolek. Seal osati seda asja jälle niimoodi tõlgendada, et lõpptulemusena leiti, et kõik on õige, prokuratuur ja kapo võivad kohtuniku kodu läbi otsida, ilma et presidendi nõusolekut vaja oleks. Samuti pöördusin auto pärast kolleegide poole, aga täpselt samamoodi öeldi, et kõik on õige, autot sa kätte ei saa. No mis teha?

#### **11:44 Aseesimees Enn Eesmaa**

Henn Põlluaas.

#### **11:44 Henn Põlluaas**

Aitäh! Kuidas te näete, milline peaks olema järelevalve prokuratuuri enda üle, kes peaks seda kontrolli tegema? Täna meil ju sisuliselt igasugune järelevalve puudub. Nad justkui ise kontrollivad iseennast. Me teame, et printsiibis võib see ilus olla, aga praktikas on see täielik nonsens. Ka Justiitsministeeriumil ei ole tegelikult mitte mingisugust reaalset järelevalvevõimalust. Kuidas üldse oleks võimalik seda olukorda lahendada?

#### **11:44 Endine kohtunik Leo Kunman**

Kõige parem ja kiirem lahend oleks, kui prokuratuuri etteotsa saaks aus inimene, kes valitakse avalikul konkursil. See oleks kõige parem lahendus esialgu ja hiljem saaks mõelda, kes prokuratuuri üle järelevalvet teeb. Praegune peaprokurör on ametis olnud vist juba üle kümne aasta, kui arvestada seda, et tema asus võimu teostama juba Pihli ajal, kui ta sai Pihli kaasaks. See on õigusringkondades avalik saladus, et sellest ajast alates on Lavly Perling prokuratuuri juhtinud. Kui üks inimene jääb kauaks ameti etteotsa, siis lööb võim niivõrd pähe, et enam ei valita vahendeid, kuidas võimule saada või võimul püsida. Elu on niimoodi näidanud.

#### **11:46 Aseesimees Enn Eesmaa**

Arno Sild.

#### **11:46 Arno Sild**

Aitäh, lugupeetud aseesimees! Lugupeetud ettekandja! Tahaks veel korra üle küsida, mis võimalused meie seaduste järgi on praegu nende tähtaegadega. Kui kaua see Tallinna Sadama asi ikka võib kesta? Või siin korduvalt mainitud Edgar Savisaare problemaatika. Kas see võib kesta lõpmatuseni, nii kaua kuni inimesele kuus lauda ümber pannakse, või mismoodi meie seadused on? Kas on mingid lõpplahendused nendel asjadel ka ikka olemas?

#### **11:46 Endine kohtunik Leo Kunman**

Ma olen täpselt samamoodi üllatunud, et see asi nii kaua veninud on ja eksperdiarvamust nagu ei arvestata. Enne kui ma pensionile jäin, oli mul ka juhtum, kui tuli kasutada eksperdiarvamust. Ekspert

andis ühe arvamuse, ringkonnakohus leidis, et see eksperdiarvamus midagi ei maksa. Riigikohus asja menetlusse ei võtnud. Teate ju ise, et Riigikohus ei pea põhjendama, kui ta menetlusse ei võta. See on mulle siia maani arusaamatu. Ometigi nad ju valivad välja neid kriminaalasju, mida võtta menetlusse ja mida mitte võtta, ja kui nad ei võta, siis on olemas põhjus, miks nad ei võta. Aga miks nad seda inimestele ei ütle, jääb mulle täiesti arusaamatuks. See on kaasa toonud selle, et paljud ei ole peale seda, kui nende asja ei ole menetlusse võetud, saanud neid rahuldavat vastust. Esimene aste teeb ühe otsuse, ringkonnakohus teeb teise otsuse, siis nad pöörduvad inimõiguste kohtusse, loodavad sealt abi saada. Aga minu arvates kahjustab see meie kohtu mainet, mida rohkem inimesi inimõiguste kohtusse pöördub. Sinna pöördumine on ka peaaegu mõttetu, sest kui ma õigesti aru sain või kuulsin, siis päevas laekub sinna Euroopast vist 5000 avaldust. Nii et lootus, et see asi seal menetlusse võetakse ja läbi vaadatakse, on väga väike.

Ma siin rääkisin ühest oma kaasusest. 2006. aastal läks see asi inimõiguste kohtusse, see võeti menetlusse, aga vastust siia maani ei ole. Nii et mulle meeldiks jah, kui Riigikohus ikkagi ütleks inimestele, miks ta ei võta asja menetlusse, mulle meeldiks, kui ta seda põhjendaks. See hoiaks ära asjatud kulutused advokaatidele ja ajakulu, mis tekib inimõiguste kohtusse pöördumisega. Ma usun, et paljud, kui nad saavad vastuse oma riigi kohtust, ei pöördu inimõiguste kohtusse.

#### **11:49 Aseesimees Enn Eesmaa**

Mart Helme.

#### **11:49 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Konkreetne küsimus: aga kus on kurja juur, kui kogu süsteem, nagu me kuulsime ka eelnevatest ettekannetest, on läbinisti mäda? Kas probleem on selles, et meie korrumpeerunud süvariik on võtnud kogu süsteemi oma kontrolli alla?

#### **11:50 Endine kohtunik Leo Kunman**

Ma ei tea, keda te selle korrumpeerunud süsteemi all mõtlete, kas seda osa meie poliitikutest, kes on võimul, või kedagi teist. Need seadused on kõik tulnud ju siitsamast Riigikogust, nad on sellisel kujul vastu võetud ja töös. Kes siis selle eest lõpuks vastutab?

#### **11:50 Aseesimees Enn Eesmaa**

Härra Kunman, suur aitäh tavatu ettekande ja esinemise eest selles saalis! Jääme põnevil ootama läbirääkimisi, tänaõhtuseid teleuudiseid ja homseid ajalehti.

#### **11:51 Endine kohtunik Leo Kunman**

Ma loodan, et midagi oli sellest minu rääkimisest kasu, kuigi ei ole eriti usku, et midagi muutub.

#### **11:51 Aseesimees Enn Eesmaa**

Järgmine ettekandja on Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni esimees Martin Helme. Ettekande pikkus on 15 minutit. Palun!

#### **11:51 Martin Helme**

Nii. Lugupeetud kolleegid! Hea eesistuja! Külalised! Tänase arutelu pealkiri kõlab nii: "Vabadusele, õiglusele ja õigusele rajatud riik". Need sõnad on pärit meie põhiseaduse preambulist ja asuvad kõigest muust eespool. Tähelepanuväärne on, et eespool isegi lausetest, millega määratakse ära, milleks meie riik üldse loodud on: kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus, mis peab tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade. On väga kaalukas põhjus, miks vabadus, õiglus ja õigus on kõigest eespool. Ilma õiguseta ei saa olla õiglust ja ilma õigluseta ei saa ka olla vabadust. Kui meil ei ole neid alusväärtuseid, siis ei saa olla sisemist või välist rahu, ei saa olla ühiskondlikku edu ega üldist kasu, ammugi ei saa olla meie rahvuse säilimist läbi aegade. Rahu asemel on siis türannia, ühiskasu asemel on üksikute hea äraolemine ülejäänute arvel ning sellise karjuva ülekohtu, omavoli ja klikivõimu tingimustes lööb rahvas lihtsalt käega ja jookseb laiali. Ta hääletab õigusriigi simulaakrumi peale jalgadega ning polegi meil siis ei Eesti rahvast ega Eesti riiki. Selle tõttu on ülioluline, et kui me soovime ehitada jõukat rahvusriiki – ja

meie kindlasti soovime ning vähemalt mõned parteid siin saalis teesklevad samuti, et soovivad –, siis tuleb hoolitseda selle eest, et meil kehtiks päriselt õigusriik, et meil oleks päriselt võimude lahusus, et meie põhiseadus oleks päriselt ülemuslik õigusakt, millele toetudes saavad kodanikud kindlad olla, et nende vabadus ja varandus ei ole poliitikute või ametnike, prokuröride või julgeolekutöötajate, kohtunike või euroisandate suva järgi äravõetav või ärarikutav. Muide, isegi kui te ei soovi ehitada jõukat rahvusriiki, sest peate seda ohtlikuks düstooptiaks, vaid räägite lakkamatult väikese inimese kaitsmisest rikaste ja võimukate eest või räägite vajadusest tagada ühiskonnas suurem võrdsus, ka siis peaksite teie ja peaksid need parteid nõustuma meiega, et alustada tuleb õiglastest seadustest ning õiglasest ja ausast kohtupidamisest.

Paraku teame ju hästi, mida meile selle kõige peale öeldakse: Eesti on laitmatult toimiv õigusriik, Eestis pole probleeme kohtuliku aktivismiga, võimude lahusus toimib hästi, Eesti prokuratuur teeb head tööd ega kuritarvita kunagi oma võimu, kapo ei sekku kunagi ei kohtute töösse, poliitikasse ega inimeste eraellu ega tarvita mitte kunagi oma väga-väga suurt võimu.

Tänase arutelu üks eesmärgi on kummutada neid loosunglikke valeväiteid, kummutada häbiväärset ja karjuvalt läbinähtavat valeväidet, nagu võimude lahusust ohustaks see, kui parlamendierakond nõuab kohtunikelt seaduste järgimist ega luba neil asuda seadust looma, mitte see, kui kohtud kaaperdavad parlamendilt seaduste loomise ainuõiguse. Soovime kummutada müüti, nagu meie prokuratuur oleks tõhus, seaduskuulekas ning alluks mingisuguselegi kontrollile. Soovime kummutada tabu, mis keelab isegi küsida, kas tsiviilkontroll julgeolekuasutuste üle ikka toimib või toimib reaalsuses hoopis julgeolekuasutuste kontroll poliitilise protsessi üle. Soovime tõstatada küsimuse, kas me lepime sellega, et Eesti liigub kiiresti ja armutult politseiiriigi suunas, ning kui me midagi ette ei võta, kaotame oma vabaduse.

Need, kes olemasoleva süsteemi osaks on, tõmbuvad loomulikult ringkaitsesse. Neid ei veena ei argumendid ega näited. Aga meie eesmärk polegi veenda asjaosalisi nende enda korrumppeerituses. Meie eesmärk on näidata laiemale avalikkusele probleemi tõsidust ning öelda selge sõnaga välja, et meie asume seda mädasood kuivendama. Meil on olemas selge nägemus ja plaan, kuidas asjad peaksid olema ja mida on vaja teha selleks, et tulemusteni jõuda.

Ma võtan selle probleemi kokku kolme küsimusega. Mida teha kohtunikega? Mida teha prokuratuuriga? Mida teha süvariigiga?

Mul on vähe aega, nii et ma räägin ainult olulisemast, aga printsiibid ongi need, mis loevad. Peame vajalikuks muuta kohtud valitavaks ja panna kohtuniku ametisolekule ajaline piirang. Mitte kõikide astmete kohtunikke ei pea valima rahvas, kuid Riigikohus, mis sisuliselt teostab põhiseaduslikkuse järelevalvet ning langetab otsuseid kõige tähtsamates riiklikes küsimustes, peab olema valitud otse suverääni ehk rahva poolt. Tuletan meelde, kuidas Riigikohus kukkus Kreekale raha andmise ehk ESM-i küsimuses põhiseaduslikkuse järelevalves läbi. Tuletan meelde, kuidas Riigikohus on korduvalt otsinud väga leidlikke põhjendusi, miks mitte võtta arutada loovutusliku piirilepingu põhiseaduspärasust. Tuletan meelde, kuidas Riigikohus väänas seadust, loogikat ja ka meie kallist emakeelt, et kuulutada kooseluseadus kehtivaks. Need on kõik ülimalt kaalukad valikud, kus kohus peab saama oma legitiimsuse otse rahvalt ja andma ka oma otsustest aru rahvale. Praegu kinnitab riigikohtunikud parlament Riigikohtu esimehe ettepanekul. 25 aasta jooksul on parlament lükanud tagasi vaid ühe tema ette pandud kohtunikukandidaadi. Tegemist on formaalse ja pealiskaudse protseduuriga, järjekordse demokraatia simulaakrumiga. Veelgi enam, pärast kohtuniku ametisse määramist ei saa seadusandja teda enam kuidagi distsiplineerida, kui kohtunik otsustab asuda lammutama põhiseaduslikku korda, nagu Riigikohus tegi, kui põhjendas kooseluseadust muudes riikides kehtivate õigusaktidega.

Kohtunikuamet peaks olema tähtajaline. Selleks et rahvas valimistest ka osa võtaks, peaks rahvas saama kohtunikke valida samadel valimistel, kus rahvas valib endale ka presidendi. Kord viie aasta tagant valiks rahvas endale presidendi ja selle kõrval valiks ta ümber ka ühe kolmandiku Riigikohtu koosseisust. Alama astme kohtunike puhul tuleks samuti kasutada ametisoleku aja piirangut. Lisada tuleks mõned spetsiifilised nõuded. Kohtunikuks ei tohiks saada alla 40-aastane inimene, samamoodi nagu presidendiks. Ringkonna- ja riigikohtunikud peaksid olema eelnevalt töötanud maakohtunikena. Sisse tuleks viia regulaarsed atesteerimised, sest muutuvad nii seadused kui ka normid. Kohtupidamise õigluse ja erapooletuse tagamiseks tuleb sisse seada kaks meie kohtusüsteemis seni võõrast elementi: vandemeeste kohus, kes otsustab süülisuse või mittesüülisuse üle, ja tsiviilsüüdistus, millel peatus pikemalt enne Urmas Simon. Võimude lahususe tagamiseks tuleb Riigikogus luua erikomisjon, millel on õigus saata suurde saali ettepanek kohtuniku ametist vabastada, kui ta on kohtuotsuses rikkunud

seadust – ma juhin tähelepanu, et just kohtuotsuses rikkunud seadust – või asunud tegelema kohtuliku aktivismiga. Jah, ka kohtunikud võivad oma otsustes rikkuda seadust, ei ole nii, et kõik, mis otsuses kirjas, on seaduspärane või lausa ise seadus.

Nüüd prokuratuuri juurde. Täna sel päeval ei allu prokuratuur mitte kellelegi. Ta teeb, mis tahab: kui tahab, hävitab inimeste elusid lõputute menetlustega, kui tahab, jälitab ja kuulab pealt ilma sisulise põhjuse või aruandluseta, kui tahab, laseb tõsised kurjategijad mingite läbipaistmatute kokkulepete alusel vabaks. Aga kõige sagedamini näeme seda, et prokuratuur ei taha: ta ei taha alustada asju, mis ühel või teisel põhjusel prokuratuurile ei meeldi, näiteks rahapesuasju. Prokuratuur tuleb allutada Justiitsministeeriumile ning justiitsminister peab hakkama kandma otsest poliitilist vastutust prokuratuuri võimu kuritarvituste, aga ka saamatuse ja tegevusetuse eest. Kui Kaitseväge juhataja võib olla ametisse määratud valitsuse poolt ministri ettepanekul, kui julgeolekujuhid võivad olla ametisse määratud valitsuse poolt ministri ettepanekul, siis miks ei võiks sama kehtida peaprokuröri kohta? Lisaks tuleb luua eriprokuröri amet. Eriprokuröri võib ametisse panna nii valitsus kui ka parlament. Praegu on parlamendil uurimiskomisjoni loomise võimalus, kuid see komisjon sõltub oma töös täielikult prokuratuuri abist. Me jõuame tagasi probleemi juurde, et kui prokuratuur ei taha millegagi tegeleda, siis ei olegi võimalik midagi ette võtta. Just selle tõttu ei tulnud ju Tallinna Sadama erikomisjonist suurt midagi välja. Parlamendi poolt ametisse nimetatud eriprokurör saaks oma suunised meilt, kuid oma töövahendid saaks ta samamoodi nagu kõik teised prokurörid. Vaja on otsustavalt tegeleda uurimistähtaegadega. Olukord, kus protsess ongi karistus, tuleb lõpetada. Kriminaalmenetluses tuleb kehtestada tähtajad, mille pikendamine oleks võimalik vaid erandkorras, kõrgema astme instantsi loaga. Vaja on lahutada menetlus ja järelevalve. Süüdistusfunktsioon ja menetlusfunktsioon peavad olema eri institutsioonide käes. Uurimine tuleb tagasi anda politseile ja nende materjalide põhjal peab tegutsema prokuratuur, kes ühtlasi tagab, et uurimise käigus ei tegele politsei võimu kuritarvitusega. Muuta tuleb kriminaalmenetluse seadustikku, et inkvisitsiooniline kohtupidamine muutuks tegelikult võistlevaks kohtupidamiseks. Sellega likvideeriksime ära veel ühe simulaakrumi.

Nüüd süvariik – asi, mida loomulikult pole olemas. Räägime siis sellest teemast sellisel viisil, et kõik aru saaksid. Mitte ainult Eestis, vaid terves lääne ühiskonnas on tõsiseks probleemiks ebatõhus tsiviilkontroll julgeolekuasutuste üle. Kui keegi tahab parimat näidet järelevalveteeskuse kohta, siis tuleks vaadata julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni ehk kapo komisjoni poole. Seda juhib kapo endine peadirektor. Selle liikmed annavad allkirja, et ei või isegi fraktsioonikaaslastele rääkida, mida nad komisjonis nägid-kuulsid. Kuigi komisjoni mõte on muuta asutused läbipaistvamaks ja aruandekohuslaseks, on välja kukkunud vastupidi: komisjoni liikmed peavad aru andma kapole, et saada üldse komisjonis töötamise luba. Ühtlasi annavad nad loa ennast jälgida, et kapo saaks kindel olla, et keegi komisjonis räägitust midagi kuhugi ei lekitaks. Kui lekitatakse, saab inimesi kriminaalkorras karistada, mis tähendab muidugi Riigikogu mandaadi kaotamist. Kas keegi usub, et sellises olukorras hakkavad komisjoni liikmed asjade vastu liiga suurt huvi tundma või seadusrikkumistest avalikkust teavitama? Nad ei saagi seda teha, nad ei tohigi. Tulemuseks on julgeolekuasutuste karistamatu tegevus. Me peame uskuma, et kõik *ultima ratio* ehk viimase võimalusena kasutatavad pealtkuulamised, jälgimised ja mõjutamised on tehtud riigi julgeoleku huvides. Me peame seda uskuma, aga ei saa kontrollida. Nii juhtubki, et julgeolekuasutused peavad iseenesestmõistetavaks, et neil on oma prokurörid, kes muudavad vajadusel mõne inimese elu kafkalikuks põrguks, neil on oma kohtunikud, kes langetavad selliseid otsuseid, nagu on vaja, neil on ka oma poliitikud, kes annavad neile poliitilist katet ning võimalusel juhivad nende üle järelevalvet tegevat komisjoni. Taoline olukord ei ole vastuvõetav. Seaduseid, mis lubavad inimesi massiliselt ja suva järgi pealt kuulata, tuleb oluliselt karmistada, uurimisorganite pea piiramatut võimalust inimesi jälgida tuleb rangelt piirata, ja mis veelgi olulisem, ebaseaduslikku nuhkimist tuleb rangelt karistada. Kui me seda ei tee, siis jääme ilma oma vabadustest.

Ka Nõukogude Liidus olid kodanikel erinevad teoreetilised vabadused. Ka sõnavabadus oli kirjas, aga kui sa kasutasid seda sõnavabadust nõukogude korra vastu, siis selgus, et oli olemas paragrahv nõukogudevastase tegevuse kohta, või sind pandi lihtsalt hullumajja. Ma ei ole nõus, et me elame riigis, kus on taas tekkinud hirmuõhkkond, hirm julgeolekujõmmide ees. Meie erakond ei ole sellega nõus. Tsiviilkontrolli julgeolekuasutuste üle tuleb otsustavalt tugevdada ning omavoli ja võimu kuritarvitusi tuleb kompromissitult karistada, sest teisiti ei ole vabadust, õiglust ja õigust võimalik realiseerida. Aitäh!

Aitäh, hea ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Läheme läbirääkimiste juurde. Jürgen Ligi, palun!

### 12:04 Jürgen Ligi

Härta juhataja! Austatud kolleegid! Kui EKRE-l oleks tõsine soov õigussüsteemi reformida, siis ta poleks teinud nii nagu praegu. Eelkõneleja küll vuristas ette mitmeid muutusi, mis tema arust on vajalikud, aga ta peitis need sellisesse garneeringusse, mis ei andnud mingit lootust, et ta asja tõsiselt võtab. Ta lõi fooni, mis lihtsalt muutis jälgimise võimatuks.

Mul settis sellest sõnavõtust välja eelkõige see populismiklassika, et meie oleme teie, meie ei ole nemad, või nagu on öelnud partei auesimees Villu Reiljan, et süsteemides on kallutatud jõud ja süsteem on karistamatu. Meie hakkame neid siis karistama ja andke meile võim!

Veel tuleb mulle ikka meelde see Putini hoiak, et kui keegi kobiseb midagi õigusemõistmise üle, siis ta vastab, et Venemaa on demokraatlik riik. Ta ei ütle, et õigusriik, ta ei ütle, et võimud on lahus, vaid et Venemaa on demokraatlik riik. Andke mulle võim ja ma mõistan kohut!

Kolmandaks settis mul siin välja sihuke platnoikultuur, et meie kaitseme teie huve, kes te olete kuskil peksa saanud või süüdi mõistetud. Ma ei tea, mida tähendab väljend "üle laskma", aga ma olen kriminaalidelt midagi sellist kuulnud ja kuulsin ka eelkõnelejalt.

Hästi huvitav oli mõelda, mida siis täna selle krüptilise või väga laialivalguva pealkirja all rääkima hakatakse. Aga kui vaatasime, kes arutelu algatas, siis oli teada, mida võib karta. Saali tulles ma kuulsin esinejat, kellest ma midagi ei tea, aga tema toonist oli selge, et kusagil on mingid vandenõud, kusagil on mingi kibedus, kusagil on mingi pettumus. Muud ei saanudki aru. Mis anonüümsed juhtumid need on? Mis üldistuse peaks seadusandja sellest tegema? Miks me siin oleme? Päris tõsiselt! Hakkasin uurima, kes ta on. Ma nime ei teadnud. Endine tolliameti töötaja, endine politseinik – kas ka üks vallandatud? Ei saanud aru, kes ta praegu on, mida ta esindab, miks ta räägib nendest juhtumitest järjest niisuguses vandenõuvõtmes. See on parlament, see ei ole vandenõuteooria vabrik, siin tuleb kõigest teha mingisugused seadusandlikud või riigiehituslikud järeldused, süüdistused ei tohiks õhku jääda. Nii nagu juhtus Andres Metsoja sõnavõtu puhul, kes kurtis, et sama inimene on teda jälitanud mingite maniakaalsete süüdistustega, kuigi ta on igal pool õigeks mõistetud.

Siis kõneles advokaat. Sai natukene selgemaks, et sihtmärk ei ole tegelikult mitte ühiskonna üldine korrumpeeritus, millele vastandub üks erakond, vaid prokuratuur. Okei. Aga kas advokaat on kõige õigem inimene, et tulla klaarima mingisuguseid prokuratuuriga seotud juhtumeid? Tõenäoliselt on tal kohtus prokurör vastas. Kas ei peaks filter vahel olema? Mida me nendest piltidest siis pidime järeldama, mida näidati mitu minutit järjest, et mis kusagil istme peal on? Mis seadusandlik järeldus tuleks teha? Mida peab parlament tegema mingisuguse kohtuasjaga, kus võib-olla tõesti tehti sohki? Me ei tea seda! Kuidas me saame nende üksikujuhtumite pealt, mida me ei saa kontrollida, midagi järeldada? Nii ei tohiks siin saalis teha. Ja siis tuli siia kohtunik, kes on skandaaliga ametist lahkunud. Ma muide vaatasin, mida see advokaat on öelnud. Ta on öelnud täpselt EKRE sõnadega, et kohtusüsteem on läbinisti mäda. Kas see on siis mingisugune erapooletu analüüs, mida ta esitab? Ei, ta esindab ühte huvitatud poolt, ilma mingi filtrita, lihtsalt klaarib arveid. Sama juhtus ka kohtunikuga, kes rääkis ... Palun lisaaega!

### 12:09 Aseesimees Kalle Laanet

Palun! Kolm minutit lisaaega.

### 12:09 Jürgen Ligi

... ainult iseenda saatusest. See võib olla väga traagiline, aga me kõik teame, et see lahkumine oli skandaalne. Tema vastas oli peaprokurör. Need tsitaadid on olemas, inetud süüdistused ja väga ühene vastus selle peale, küllalt argumenteeritud vastus. Ma ei saa tõesti aru, kuidas tohib üks partei tuua sellist komplekti siia, et üksikujuhtumite pinnalt oma arveid süsteemiga klaarida. Taga targemaks, siis annab ta siin veel õiguskonsultatsioone ka, et kuulge, miks see Edgar Savisaare asi nii kaua venib. Pagan, mis see meie asi on! Pidage seda dialoogi mujal! Kõik teavad, kes siin venitas, kes kuhu põgenes. Meil ei ole mingit soovi langetada mingeid kohtuotsuseid ega korrigeerida kohtu käitumist. Me tunneme vanale kolleegile mingis mõttes kaasa, aga miks peab seda siin meiega klaarima? Mis me teeme selle asjaga?

Kokkuvõttes koorus sellest üks arveteõiendamine just rõhutatult sõltumatute institutsioonidega, kes ei peaks olema parteide rünnaku all: ajakirjandus, prokuratuur, kohus. Nimed ja üksikujuhtumid – ei mingit

üldistust. See on tõenäoliselt nende valimiste kõige tõsisem küsimus, et sõltumatud institutsioonid, mingid põhiväärtused on esimest korda sellisel moel löögi all, et tekib küsimus, milleks me seda riiki tegime, kui mitte miski ei ole enam püha.

Mis kohtusse puutub, siis ma uurisin ka, milline on rahvusvaheline hinnang meie kohtutele. Üllatus-üllatus! Viimaste reformide tulemusena on meil üks kiiremaid kohtupidamisi. Teie ütlete, et kohtupidamine on ebaõiglane, aga meie ei tea, kas on. Meie asi ei ole seda öelda. Tõesti, siin on vaja akadeemilist analüüsi, mitte parteilist nüpeldamist. Me oleme Euroopa Komisjoni analüüsis Taani järel teisel kohal kohtu, kuidas öelda, kiiruse poolest. Ma kogu seda metoodikat lahti ei võtnud, aga see on väga arvestatav saavutus.

Sel teemal, kas on eelkõikuleppeid prokuröriaga, oleks võinud olla mingi asjalik arutelu. Tõepoolest, võib-olla moodustavad kokkulepped prokuröriaga ebaproportsionaalselt suure osa kohtumõistmisest, aga seda kohtumõistmist peetakse efektiivseks, tõhusaks ja mõistlikuks ning kui ebamõistlikud inimesed seda ründavad, siis ma ei usu neid. Seal on ikkagi ka kohtualuse rollil oma osa. Kohtu all olemine on ilmselt nii valus asi, et ega me siin kedagi lohutada ei suuda, aga me peaksime siiski jätma selle riigi lammutamata, peaksime jätma parteiliselt ründamata. Aitäh!

## **12:12 Aseesimees Kalle Laanet**

Andres Herkel, palun!

## **12:12 Andres Herkel**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! See teema, mis meie ette on toodud, on ju iseenesest hirmus oluline, aga ka mina olen seisukohal, et see käsitlusviis, mis siin täna oli, oli sektantlik, kohati ka pisut unine ega küündinud silmapaistvate üldistusteni, kui mitte pidada üldistuseks vandenõuteooriat, mis siit kohati välja koorus. Ma arvan, et Riigikogul on tegelikult hästi palju muid instrumente ja võimalusi, kuidasmoodi neid asju käsitleda.

Üks mõte, mis muide on esile tõusnud, on see, et me saame ära kuulata igasuguseid ametimehi, me saame esitada arupärimisi, aga me ei kuula täiskogu ees ära riigiprokuröri. Võib-olla oleks see otstarbekas. Kindlasti annaks selline kuulamine nendel teemadel palju parema, palju olulisema resultaadi kui arutelu niisugusel moel, olulise tähtsusega riikliku küsimusena, kus kohati räägitakse nii, et see, kellest räägitakse, ei saa oma vastuargumente esitada. Ma tean, et põhiseaduskomisjon vist kord aastas kuulab riigiprokuröri ära, aga võimalik, et see võiks olla suure saali ja ka arupärimiste esitamise teema.

Mis puudutab tsiviilkontrolli, siis see instrument on julgeolekuasutuste järelevalve komisjoni kujul meil olemas. Mul on EKRE fraktsiooni esindajatele ettepanek, et paigutage sinna tõepoolest oma tugevaimad jõud, kas Mart Helme või Martin Helme. Kõiki neid küsimusi saab seal tõstatada. Ma ei arva muide üldse, et see komisjon kõige efektiivsemalt, kõige sisulisemalt toimib, seda instrumenti saaks kasutada oluliselt paremini.

Kindlasti on nii, et ei prokuratuur ega ükski teine õiguskaitseorgan ei ole ilmeksimatu, aga omaette küsimus on, kas see annab alust teha kogu õiguskorralduse ja -süsteemi kohta üldistusi vandenõuteoorialikus võtmes. Me kuulsime siin täna selliseid väljendeid nagu valitsev klikk ja süvariik. Me kuulsime, et meedia on kallutatud ja sisekontroll ei ole sõltumatu. Konkreetseid näiteid saab võib-olla tuua, kindlasti saab neid tuua. Meedia on nii üldine asi, et saab tuua niisuguseid ja teistsuguseid näiteid. Aga kui usutakse, et kusagil on mingisugune müstiline käsi, mis otsustab selle üle, milliseid teemasid võib käsitleda ja milliseid teemasid ei tohi käsitleda, siis mina arvan, et vastused on hoopis lihtsamad. On hästi palju subjektiivseid asjaolusid, miks üks või teine teema mingil hetkel meie ette tuleb. Maailm tervikuna, vaadake, on üldiselt väga-väga ebatäiuslik. Vandenõuteooriatega on nii, et need annavad toimuva tehtiipeale täiuslikke ja lõpule viidud, kuid mitte tingimata õigeid seletusi. See, mis maailmas toimub, on ilmselt väga palju rohkem juhuslikkusega kaetud. Selle juhuslikkuse üldistamiseks, jah, annab vandenõuteooria mõnikord mingisuguse veenva seletuse, aga see seletus ei ole tingimata õige.

Ma kutsun üles mõtisklema ka selle teemapüstituse esimese sõna üle. See oli "vabadus". Läänelik demokraatia ja euroopalik suhtumine on üles ehitatud üksikisiku vabadusele. Selle vabaduse teine pool on teadlik vastutus ja ka selliste institutsioonide ehitamine, mis peavad tagama ühiskonnas õigluse, õiguse ja tasakaalu nii hästi, kui see on võimalik. Sellega on Euroopa kultuur üldiselt hakkama saanud. Igal üksikjuhtumil võib siin jällegi olla ebatäiuslikkuse elemente. Aga need süvariigi asjad ja

vandenõuteooriate asjad meenutavad mulle ausalt öelda ühte teist ühiskonda, ühte teist riiki, mis paraku on ka meie naaberriik. Sealses ühiskonnas on need hästi levinud ja seal ei toimu asjad sugugi mitte nii hästi kui euroopalikus kultuuriruumis. Ma kahtlen ka nendes ettepanekutes, mida EKRE esindaja lõpuks tegi, et kohtunikud valitavaks ja prokuratuur allutada justiitsministrile. Vaat see toob tegelikult endaga kaasa olulisel määral sõltumatuse kadu ja muudab kohtunikud valimiskampaania subjektiks. See ei ole hea. Aitäh!

### **12:17 Aseesimees Kalle Laanet**

Aitäh! Kuna päevakorrapunkti algatajad on palunud, et esimesena kõneleksid fraktsioonide esindajad, siis järgmisena palun kõnetooli Raivo Aegi!

### **12:18 Raivo Aeg**

Hea eesistuja! Head kolleegid! Peab täna nõustuma Mart Helmega – need ettekanded olid masendavad. Need olid tõesti masendavad ja neid oli masendav kuulata. Tõepoolest, nagu siin ka enne on viidatud, tegelikult oli ju välja käidud, et täna me arutame riiklikult olulist küsimust, me üritame leida mingisuguseid lahendusi, mingeid vastuseid olulisele riiklikule küsimusele. Täna me kuulsime, et asutuste juhid on ebausaldusväärsed ja nad on potentsiaalsed korruptandid, sest nende üle ei saa keegi järelevalvet teha, ei sisekontroll ega keegi muu. Kes vähegi saab aru, kuidas avalikus teenistuses on teenistuslik järelevalve üles ehitatud, see saab aru, et see jutt oli täiesti diletantlik. Allasutuste üle teeb teenistuslikku järelevalvet ministeerium, seda teevad vastavate ministeeriumite sisekontrolliorganid jne, lõpuks jõuab see välja ka korrakaitseorganitesse, kes ei tee juba mitte niipalju teenistuslikku järelevalvet, aga teostavad menetlust kriminaalmenetluse raames.

Kuulsime mitu korda, et politsei on ebausaldusväärne, kuna ta on kummitempel prokuratuuri käes, prokuratuur on ebausaldusväärne, kuna ta on kummitempel erakondade käes ja täidab erakondlike tellimusi. Lõpuks saime isegi teada, et Riigikogu on kuskil kummitempel, Riigikogu komisjon on ebausaldusväärne, sellepärast et seda juhib endine kaitsepolitsei peadirektor ja kõik, kes selle komisjoni liikmed on, olevat kuskil andnud allkirja, nad olevat andnud vaikimisvande. Kas te ise ka aru saate, et siin saalis ei ole ilus valetada, anda avalikkusele väärinformatsiooni, et kaitsepolitsei oleks nad justkui läbi katsunud ja kontrollinud, enne kui nad selle komisjoni liikmeks saavad? Ma ei tea, kus kohas EKRE esindaja käis oma läbikatsumist teostamas. Ükski teine erakond ei ole sellega siia poole pöördunud, et neid oleks kuidagi mõjutatud või represseeritud, ma ei tea, mingit allkirja nõutud või mida iganes, enne kui nad said parlamendi järelevalvekomisjoni liikmeks. See on ju puhas vale, mis te räägite!

Siin oli väga palju endisi: endisi kohtunikke, endisi politseiametnikke, ka endisi Maksu- ja Tolliameti ametnikke. Liigitan ennast ka endiste hulka. Mina olen endine politseiametnik, endine politseijuht, endine kaitsepolitseijuht. Mingil ajal me olime ju ühel pool rindejoont, me seisime õiguskorra eest, me kaitsesime õiguskorda, täna oleme kuidagi sattunud eri pooltele. Aga mina usun endiselt, et Eesti riigis õigussüsteem, justiitssüsteem toimib õiglastel, demokraatlikel alustel. Seda ei ole põhjust ja seda ei tohi kergekäeliselt muuta mingite täiesti absurdsete emotsionaalsete kõnede põhjal, kus keegi lahkab oma isiklikke kibestumisi, isiklikke pettumusi, oma saatust alates lapsepõlvest kuni pensionieani välja. Ei ole korrektne seda siin saalis samastada Eesti riigi justiitssüsteemi või õigussüsteemi toimimisega.

Ütlen veel kord: mina olen täna igatahes tõeliselt häiritud. Ma usun, et väga paljud politsei, prokuratuuri ja kohtute töötajad tunnevad ennast täna samamoodi häirituna nende täiesti alusetute ebaobjektiivsete süüdistuste tõttu, mis kimbuna nende poole lendasid, justkui kogu meie riigi justiitssüsteem, kogu õigussüsteem oleks mädasoos ja ainuke särav täht selle mädasoo kohal oleks üks erakond, neljätäheline erakond EKRE, nii kui Linnutee nelja tähega või Suur Vanker oma nelja rattaga, mis peab seda riiki ülal hoidma. Ärge olge nii üleolevad ja nii ülbed kogu süsteemi suhtes, mis tegelikult tagab siin riigis ka teile hea, turvalise elu ja hea hakkamasaamise. Aitäh!

### **12:22 Aseesimees Kalle Laanet**

Härja Helme, kas te soovite kõnelda fraktsiooni nimel? Palun!

### **12:23 Mart Helme**

Oota, Jürgen, ära mine ära, ma tahan sulle midagi öelda!

Härja eesistuja! Enne kui Jürgen Ligi saalist lahkub, tahaksin öelda, et on see ikka lastetuba, kui esinejad valatakse lihtsalt poriga üle. No midagi teha ei ole, kasvatus on nähtavasti niisugune. Mina olen ka

häiritud ja ma olen väga tõsiselt häiritud, aga ma olen samal ajal ka rõõmus, sest ma näen, et meie tänane üritus on ärritanud neid, kes kujutavad ette, et Eesti Vabariik on kõikidest mõeldavatest universumitest see kõige parem, kõige täiuslikum. Nad saavad aru, et need torked ja need ettepanekud, mis me tegime, on väga asjalikud.

Konnatiik muliseb iseendaga rahul olles ja kujutab ette, et mingeid muudatusi ei ole vaja ning ebaõiglus, ebaobjektiivsus ja õigussüsteemi kuritarvitamine võivad jätkuda, sellega ei juhtu mitte midagi – ei, see ei ole, sõbrad, niimoodi.

Raivo Aeg lahkus samuti protesti märgiks või ma ei tea mis märgiks. Ega midagi, eks ta saab pärast salvestusest järele vaadata. Meie olemegi Linnutee. Meie, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, olemegi Linnutee, mis osutab Põhjanaela suunas. See Põhjanael on tõeline õigusriik, mitte niisugune õigusriik, kus teeseldakse võimude lahusust, kus teeseldakse, et õigusemõistmine ei ole politiseeritud, kus tehakse nägu, et julgeolekuasutused ei sekku poliitikasse, et julgeolekuasutused ei ole mehitanud ei poliitikat, ei erakondi, ei ministeeriume ega muid asutusi oma koputajate, oma agentide, oma mõjuagentidega. Kuulge, lõpetage ära, sõbrad! Me ei ela esimest päeva! Ja, Andres, sulle – aitäh, et sa vähemalt saalis istud – ütlen ma, et sina ütlesid, et see kõik on absurdne, aga see ei ole absurdne, kahjuks.

Asjad asetuvad oma õigele kohale pikas perspektiivis, paljude kogemuste ja näidete najal. Me aastate kaupa näeme ja kogeme, et see asi ei saa olla õige ja see asi ei saa samuti olla õige ja sellest asjast väljakasvav asi on jälle kuidagi vildakas ja see inimene ajab alati veidralt neid asju ja siis ta tuleb järgmisel korral ja ajab neid asju jälle veidralt. Selle taga, öeldakse, on vandenõuteooria. No ei ole vandenõuteooria, see on kogemus. Kogemus kinnitab meile, et Eesti Vabariigis on kõigest, ka Eesti põhiseadusest ülemuslikuks kuulutatud üks ideoloogia: see on see nn euroopalike väärtuste liberaalne demokraatia, mis tallab jalge alla kõik muu, ka isikuõigused ja isikuvabadused. Ta tallab jalge alla sõltumatu kohtuvõimu, tallab jalge alla parlamentaarse vabariigi ja teeb parlamendist kummitempli. See on juhtunud Eesti Vabariigis. Ja kui keegi ütleb, et see on vandenõuteooria, siis see ei ole vandenõuteooria, sest me kogeme seda pidevalt.

Võtame praegu päevakorras oleva näite. Immigratsiooniteema, Marrakechi leping. Me ju näeme, kuidas kartellipoliitilised jõud kibelevad, nad tahaksid minna Marrakechi ja alla kirjutada. Me ju kuulsime, kuidas president hõiskas septembris New Yorgis – ilma kelleltki, ilma parlamendilt, ilma üheltki muult institutsioonilt selleks volitusi saamata –, et ta ootab juba, et ta saaks sellele allkirja anda, ja siis tuleb see ka ellu viia: tuleb ellu viia meelsuskontroll, tuleb vihakõneseadus vastu võtta, tuleb luua asutus, mis monitoorib, et immigrante vastu võtma hakataks, et nende peale kulutataks meie eelarveraha, et neid koheldaks võrdsemana kui Eesti Vabariigi kodanikke. Ja siis öeldakse, et see on vandenõuteooria. Vabandust, see ei ole vandenõuteooria! See on reaalsus, on igapäevaselt kogetav omavoli ... Palun lisaaega!

## **12:27 Aseesimees Kalle Laanet**

Palun! Kolm minutit lisaaega.

## **12:27 Mart Helme**

... ja Eesti Vabariigi põhiseadusest ülesõitmine. See ei ole vandenõuteooria. Ammugi ei ole teise fraktsiooni esimehel või esindajal, nagu Jürgen Ligil, õigust tulla näpuga näitama ja õpetama teisi rahvalt mandaadi saanud saadikuid, mida nemad tohivad ja kuidas nemad tohivad ja mis on õige ja mis on vale, valades esinejad poriga üle, küsimärgistades nende kompetentsust. Missugune õigus tal selleks on? Tal ei ole selleks mitte mingisugust õigust. Kasvatamatu mats, ütlen ma siitsamast kõnepuldist, tal ei ole mitte mingit õigust ega rahvalt saadud mandaati teisi õpetada, ammugi mitte hukka mõista. Täpselt nii, nagu ei ole õigust neid, kes kogeavad Eesti õigusriigi allakäiku ja otsivad lahendusi, süüdistada vandenõuteooriates. Ma tänan teid!

## **12:28 Aseesimees Kalle Laanet**

Peeter Ernits.

## **12:29 Peeter Ernits**

Hea juhataja! Kolleegid! Paljud tunnevad mind loodussõbrana, mingi lindude ja liblikatega tegelejana, aga see on ainult üks pool tõest. Ajakirjaniku ja ajakirjandusjuhina olen ma väga palju tunde istunud

Eesti kohtumajades. Ma tunnen enamikku justiitssüsteemi võtmetegelasi isiklikult. Ka selle tänase kõne ettevalmistamisel suhtlesin mitme nimeka advokaadi, kohtuniku ja justiitssüsteemi kõrge ametnikuga. Ma olen istunud ka Johannes Lease, Kihnu kunagise vallavanema protsessil. Mäletate ehk, et 2005. aastal pandi vallavanemal käed raudu, aga 2012. aasta 6. märtsil teatas Euroopa Inimõiguste Kohus Strasbourgis, et Eesti riik on Johannes Lease inimõigustest tankiga üle sõitnud, ja määras Eesti riigile 8200-eurose trahvi. Johannes Leas lahkus kahjuks õige varsti. Langetan pea tema mälestuse ees, ta on üks kohtusüsteemi ohvritest, üks paljudest ohvritest.

Muuseas, mis te arvate, kui ma olin Maalehe peatoimetaja, kes siis oli meie sõpruskollektiiv? Riigiprokuratuur. Me arutasime koos asju, pidasime pidusid ja vastlapäeval sõitsime üheskoos prokuratuuri vastas asuvast mäenõlvast alla. Nii et ma natukene tean asju ja olen väga mures. Kui Jürgen Ligi siin lahmides ja asjast mitte midagi teades sildistas, oli piinlik.

Aga läheme asja juurde. Kuus aastat tagasi, 25. septembril 2012 oli siin saalis samasugune üritus. Toona korraldas selle Keskerakond ja toona, 25. septembril 2012 seisis siin kõnepuldis Eesti üks tuntumaid advokaate Leon Glikman. Kuus aastat tagasi! Aga läheme asja juurde. Mida ütles Leon Glikman kuus aastat tagasi siinsamas? Ta ütles, et Eesti õigussüsteemi suurimaks õnnetuseks on inkvisitsiooniline kohtueelne uurimine ning õiguslikult vildakale inkvisitsioonilisele kohtueelsele menetlusele järgnev kohtumenetlus loob üksnes võistleva menetluse illusiooni. Sellisele vildakale süsteemile ei ole võimalik rajada võistlevat kohtumenetlust. Nii et võistlev kohtumenetlus, mis rajaneb inkvisitsioonilisel eeluurimisel, on automaatselt ebaõige, kuna ükskõik, mida ehitada mädasele vundamendile, see ei toimi. Ma ei mäleta, kes seda ütles, et mingisugune EKRE ajab mingit jama, rääkides mädasest vundamendist. Tegemist oli Leon Glikmaniga, kes ei ole mingi suvaline poisike.

Teine asi Leon Glikmani kõnest. Oluline oleks seada kohtueelsele menetlusele tähtajad. Tuletage meelde, et me oleme selle eelnõuga välja tulnud, õiguskomisjon on seda menetlenud, olen isegi seal osalenud, ise allkirja andnud, aga tänase päevani seisab see kusagil. Glikman ütles, et praegu võidakse ükskõik millist kriminaalasja menetleda ükskõik kui kaua, inimest ruineeritakse rängalt ja tema saatus jääb kauaks ebakindlaks.

Kolmandaks, Johannes Lease asjast ei hakka ma rääkima, tegelikult oli tegemist inimõiguste rikkumisega. See on üks näidetest. Aga neljandaks tsiteerin ma mitme väga tuntud kohtuniku soovitusi ...

### **12:34 Aseesimees Kalle Laanet**

Hea kõneleja, kas te soovite lisaaega?

### **12:34 Peeter Ernits**

Jah, aitäh!

### **12:34 Aseesimees Kalle Laanet**

Palun! Kolm minutit lisaaega.

### **12:34 Peeter Ernits**

... kes ise eri põhjustel ei saanud täna siia saali tulla. Esimene tsitaat: "Aastaid tagasi sai kohtunik prokuröri käest kriminaalasja täies mahus, uue korra järgi edastatakse ainult hädavajalikud dokumendid pluss süüdistusakt. Aga kuidas saab kohtunik õigust mõista, kui prokuratuur tilgutab talle kriminaalasja sisu vastavalt vajadusele? Kuidas saab kohtunik esitada neile küsimusi, kui asja sisust ei tea ta midagi?" Tegemist on ühe väga tuntud kohtuniku sõnadega. Ettepanek: peab saavutama riikliku kontrolli kohtuvälise menetleja otsuste üle. Praegu toimub nende otsuste üle ainult kohtu kontroll ja seda vaid siis, kui kohtuvälise menetleja otsuse alusel süüdimõistetud isik kirjaliku kaebuse teeb. Aga kui palju jõustub ebaseaduslike otsuseid, seda ei tea mitte keegi. Kohtuvälise menetleja otsuste üle peaks olema prokuratuuri järelevalve.

Lõpuks. Mäletate, meil on võistlev protsess, mille kohta Leon Glikman ja paljud teised on öelnud, et see on inkvisitsiooniline. Teate küll, mis on inkvisitsioon. Peaks olema niimoodi, et kohtunik mõistab õigust, ühel pool on advokaat ja teisel pool prokurör, ja kui on võistlev menetlus, siis peaks olema vahekord 50 : 50, pooltel juhtudel võidab üks ja pooltel teine. Reaalsus – ja see on masendav – on see, et mäng käib ühte väravasse. 90% või rohkem juhtumitest on sellised, et võidab prokuratuur, ja ainult 10% või vähem juhtumitest on sellised, et võidu saab advokaat. Nii et tegelikult, kui te saate kahtlustuse, siis

kriminaalprotsessis te väljute toru teisest otsast kurjategijana. See on tülgestav, seda ei tohiks olla, aga see on reaalsus.

Ma võin selgelt öelda, et see küsimus, mida me täna arutame ja mida kuus aastat tagasi siin arutati, on jätkuvalt sama. Toona tuli sellega välja Keskerakond, kes ei olnud võimul. Täna mu endine erakond kahjuks vaikib. Ma ootan ka nende seisukohta ja kõnet. Täna räägime meie sellest, aga probleem ei muutu sellest olematuks. Probleem on ülitõsine. Ma tänan lugupeetud kohtunik Kunmanit ja advokaate väga muljet avaldavate kõnede eest! Ei ole loomulik, kui salapolitsei muudab kohtunikke koputajateks ...

### **12:37 Aseesimees Kalle Laanet**

Hea kolleeg, teie aeg on läbi.

### **12:37 Peeter Ernits**

Aitäh!

### **12:37 Aseesimees Kalle Laanet**

Sulgen läbirääkimised ja sellega on lõppenud ka esimese päevakorrapunkti arutelu. Enne kui me läheme edasi järgmise päevakorrapunktiga, ütlen, et juhatusele on laekunud Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepanek pikendada täna istungit päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Alustame hääletuse ettevalmistamist.

Head kolleegid, Eesti Keskerakonna fraktsioon teeb ettepaneku pikendada täna istungit päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

#### Hääletustulemused

Poolt oli 27 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, erapooletuks jäi 2. Otsus on vastu võetud. Istungi aega on pikendatud kuni kella 14-ni või päevakorra ammendumiseni.

---

## **2. 12:40 Relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) teine lugemine**

### **12:40 Aseesimees Kalle Laanet**

Meie päevakorra teine punkt on riigikaitsekomisjoni algatatud relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 654 teine lugemine. Palun ettekandjaks õiguskomisjoni liikme Raivo Aegi.

### **12:40 Raivo Aeg**

Hea eesistuja! Head kolleegid! Selle eelnõu algatas Riigikogu riigikaitsekomisjon k.a 6. juunil. Eelnõu esimene lugemine toimus 20. septembril 2018. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg oli 4. oktoober ja vahepealse aja jooksul esitas riigikaitsekomisjon ühe muudatusettepaneku, mida õiguskomisjon arvestas. Õiguskomisjon aga esitas koostöös Siseministeeriumiga 12 muudatusettepanekut. Riigikaitsekomisjoni esindaja toetas õiguskomisjoni esitatud ettepanekuid. Õiguskomisjon arutas eelnõu teise lugemise ettevalmistamist kolmel korral: 9. oktoobril, 6. novembril ja 12. novembril. Käin lühidalt läbi muudatusettepanekud. Muudatusettepanek nr 1 on jätta eelnõust välja § 1 punkt 1, millega sätestatakse relvaseaduses § 1<sup>1</sup> lõigetes 3 ja 4 hoiatus- ja signaalrelva ning akustilise relva mõiste, lisada aga nimetatud terminid hoopis relvaseaduse § 11 alla. Muudatusettepanek nr 2: jõustumise kuupäevaks sätestada konkreetne kuupäev, see on 1. jaanuar 2019. Muudatusettepanek nr 3 läheb tagasi muudatusettepaneku nr 1 juurde. Muudatusettepanekuga nr 1 viidi signaal- ja hoiatusrelvad ning akustilise relva mõiste relvaseaduse § 11 alla, seetõttu jäi §-des 3<sup>2</sup> ja 3<sup>3</sup> asukoht relvaseaduses ebaloogiliseks ning tuli täiendada peatükki § 12<sup>1</sup>. Muudeti ka sellesama peatüki pealkirja, samuti lisati sellesse nõuded hoiatus- ja signaalrelvadele ning nõuetele mittevastava hoiatus-, signaal- ja akustilise relva käitlemise reeglite rikkumise eest. Lisaks muudetakse hoiatus- ja signaalrelva regulatsiooni selliselt, et eelnõust jäetakse välja viide Euroopa Komisjoni rakendusaktile. Euroopa Komisjon ei ole lihtsalt seda rakendusakti veel vastu võtnud, seepärast on ka viide sellele ebaotstarbekas.

Muudatusettepanekuga nr 4 täiendatakse eelnõu § 1, millega muudetakse relvaseaduse § 19 ja 20. Muudatus on seotud 1. juulil 2018. aastal jõustunud relvaseaduse muudatustega, kus võeti kasutusse

termin "sõjarelv". Eespool toodud muudatus on vajalik eeskätt selleks, et võimaldada algselt sõjarelvaks konstrueeritud või valmistatud tulirelvade, mille sõjaline kasutus on lõppenud ja millele on loodud ka juba modifikatsioonid, kasutamist ka tsiviilkäibes, eeskätt laskespordiga tegelemisel ja jahipidamisel. Muudatusettepanek nr 5 on vajalik alates 1. juulist 2018, kui relvaseaduse kohaselt võib isikule väljastada relvaloa elektrooniliselt ning edaspidi on võimalik ka loataotlus esitada elektrooniliselt. Selleks et luba taotleja isiku ja tema loataotluse andmeid, mis sisalduvad relvaseaduse § 35 lõikes 2, võiks hoida ja töödelda ka teenistus- ja tsiviilrelvade registris, on vaja täpsustada sellesama teenistus- ja tsiviilrelvade registri eesmärki ning seda käsitlevat § 24.

Kuues muudatusettepanek, sellega muudetakse eelnõu § 1 punkti 10, millega muudetakse relvaseaduse § 29 lõike 1 punkti 1. Muudatuse sisu on see, et eelnõus oli ekslikult välja jäänud pneumorelva mõiste, mis kehtivas seaduses on olemas, st iga vähemalt 18-aastane Eesti kodanik võib omada ka pneumorelva. Kui seadus oleks ilma selle klauslita jõustunud, siis oleks olukord halvenenud ja pneumorelvad oleks tulnud keelata, aga nüüd me lubame neid.

Seitsmenda muudatusettepanekuga täiendatakse § 1 punktiga 17<sup>1</sup>, millega täiendatakse relvaseaduse § 35 lõikeid 10 ja 11. Muudatus seisneb selles, et kui isik on sooritanud tulirelva käitlemise õiguse saamiseks relvaeksami, siis ei pea ta piiratud käibega akustilise relva, gaasirelva, pneumorelva või külmrelva soetamiseks või omamiseks uuesti eksamit sooritama. Ehk kui on sooritatud kõrgema tasemega või suurema ohuga relva eksam, siis madalama ohuga relva eksamit ei pea enam sooritama. Samamoodi ei pea isik, kellel on gaasirelva luba ja kes soovib soetada endale akustilist relva, sooritama uuesti teooriaeksamit, kuna analoogiline eksam on juba tehtud.

Kaheksanda muudatusettepanekuga täiendatakse eelnõu § 1 punkti 18<sup>1</sup>, millega täiendatakse relvaseaduse § 46 lõikega 8<sup>1</sup>. Akustilist relva ja selle laskemoona tuleb hoida hoiukohas, mis on kõrvalisele isikule raskesti avastatav ja kättesaadav. Rohkem kui ühte akustilist relva tuleb hoida relvaseaduse § 46 lõikes 3 sätestatud korras. Sisu on selles, et algselt taheti akustilistele relvadele ja nende laskemoona säilitamisele kohaldada analoogilist nõuet, nagu on tulirelvade puhul, et kuni kaheksa relva võib hoida relvakapis, üle kaheksa relva hoidmiseks tuleb aga ehitada relvahoidla. Siis võeti aga see nõue sealt välja, nii et akustilistele relvadele, mis on n-ö ainult signaalpaugu tegemiseks, ikkagi relvahoidlat ehitama ei pea ja neid võib hoida relvakapis.

Üheksanda ettepanekuga täiendatakse eelnõu § 1 uue punktiga 25<sup>1</sup>. Sellega jäetakse lihtsalt teenistus- ja tsiviilrelvade riikliku registri nimetusest välja sõna "riiklik". Kümnenda muudatusettepanekuga muudetakse eelnõu § 1 punkti 27. Sisu on selles, et eelnõu esimese lugemise tekstis on samasse loetellu gaasi-, pneumo-, heit- või külmrelvadega lisatud akustilise relva ebaseaduslik käitlemine, mis liigitatakse väärtegade hulka ja mille eest on ette nähtud karistus kuni 100 trahviühikut või arest. Nüüd aga on sellesama akustilise relvaga, mis on algselt olnud sõjarelv, tulirelv, võimalik n-ö paukpadruniga lasku sooritada ning kui see nüüd taastatakse tema algele funktsioonile ja sellega on võimalik välja tulistada ka kineetilist energiat kandev lendkeha ehk kuul, siis on sellise teoga toime pandud oluline käitlemise rikkumine. Rahatrahvi tõsteti 100 trahviühiku asemel 300 trahviühikuni või siis on selline tegu karistatav arestiga.

11. muudatusettepanekuga täiendatakse § 1 uue punktiga 27<sup>1</sup>, mis iseenesest teeb ainult relvaseadusesse § 91 lõikesse 13 tehnilise paranduse. 12. ja viimase muudatusettepanekuga täiendatakse eelnõu uue §-ga 2 ja § 2 viiakse §-ks 3. See on seoses sellega, et täpsustatakse ka riigilõivuseaduse § 264 lõiget 2, kuhu tuuakse sisse ka nendesamade uute relvaliigi mõistete teooriaeksami sooritamise eest tasutatav riigilõiv. Sellega on muudatusettepanekud lühidalt läbi käidud. Aitäh!

## **12:49 Aseesimees Kalle Laanet**

Menetluslikud otsused ka olid või?

## **12:49 Raivo Aeg**

Menetluslikud otsused. Oot-oot-oot. (Lehitseb pabereid.) Seda me tegime siin juba eelmine kord. Kui teine lugemine lõpetada, siis – otsin selle üles, kuhu ta mul jäi – saata eelnõu kolmandale lugemisele 20.11.2018. See otsus oli konsensuslik.

## **12:50 Aseesimees Kalle Laanet**

Aitäh, hea ettekandja!

### **12:50 Raivo Aeg**

Ja viia läbi eelnõu lõpphääletus siis, jah, kolmandal lugemisel.

### **12:50 Aseesimees Kalle Laanet**

Teile on ka vähemalt üks küsimus. Madis Milling, palun!

### **12:50 Madis Milling**

Suur tänu, härra juhataja! Austatud ettekandja! Ma tean, et sellest komisjonis juttu ei olnud, aga ma küsin sinu kui elus relvadega kokku puutunud inimese arvamust. Kas ka õhkrelvadel võiks või peaks olema eriliigid? Ma pean silmas seda, et võimsamate õhupüsside kuuli algkiirus on juba sama mis tulirelval ehk siis tublisti üle 300 meetri sekundis.

### **12:50 Raivo Aeg**

Ma arvan, et see on kaalumist väärt, sellepärast et meie siin oleme harjunud õhkrelva käsitlema tõesti kaliibriga kuni 4,5 millimeetrit, tegelikult on aga olemas ka juba palju suurema kaliibriga õhkrelvi, millel on ka kuuli energia oluliselt suurem kui siia maani õhkrelvana mõistetud 4,5-millimeetrise kaliibriga relva puhul. Kindlasti võiks see olla tulevikus aruteluteema. Sest selle 4,5-millimeetrise kaliibriga õhkrelvaga on võimalik kindlasti kehavigastus tekitada, aga 6-millimeetrise kaliibriga õhkrelvaga võib sooritada juba tapva lasu, nii et selle ohutase on oluliselt kõrgem. Võib-olla tõesti tasuks seda kaaluda, et teha nendele mingi eristaatus, ja ka see loamenetlus peaks olema siis teistsugune kui seni.

### **12:51 Aseesimees Kalle Laanet**

Henn Põlluaas, palun!

### **12:51 Henn Põlluaas**

Aitäh! Mul on üks selline täiesti isiklik küsimus. Ma seda eelnõu lugedes ei saanud hästi aru. Millalgi ostsin endale ühe stardirevolvri. Mis tagajärg nüüd on? Mul on relvaluba ka olemas ja puha. Kas ma pean selle ära registreerima? Selliseid stardipüstoli või -revolvri omanikke on Eestis ilmselt tuhandeid. Kas nad peavad minema nüüd politseisse ja selle ära registreerima?

### **12:52 Raivo Aeg**

Nii, kuidas meil nende stardiasjadega jäigi? Kui seda stardipüstolit seni ei ole olnud vaja registreerida, siis uusi objekte, mis registreerimisele kuuluksid, ei ole, peale uute mõistete, näiteks akustiline relv, mis on ette nähtud eeskätt ajalooseltsidele ja ka teatrietendusteks. Need, mis on uute mõistetena sisse tulnud, lähevad registreerimise alla, aga stardipüstolid ei lähe, neile ei ole mingeid lisanõudeid kehtestatud. Nii et see jääb põhimõtteliselt samaks, nagu ta siia maani on olnud. Ma täpsustan selle üle, et ma praegu ei oleks eksitanud, ja annan konkreetse vastuse.

### **12:53 Aseesimees Kalle Laanet**

Aitäh, hea ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Eelnõu kohta on tehtud ka 12 muudatusettepanekut, nagu me kuulsime. Hakkame neid läbi vaatama. Esimese muudatusettepaneku on esitanud õiguskomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht: arvestada täielikult. Teine muudatusettepanek on õiguskomisjonilt, juhtivkomisjon: arvestada täielikult. Kolmas muudatusettepanek on samuti õiguskomisjoni esitatud, juhtivkomisjon: arvestada täielikult. Neljas on õiguskomisjoni esitatud, juhtivkomisjon: arvestada täielikult. Viies on õiguskomisjonilt, arvestada täielikult. Kuues on õiguskomisjonilt, arvestada täielikult. Seitsmes on õiguskomisjonilt, arvestada täielikult. Kaheksas on õiguskomisjonilt, arvestada täielikult. Üheksas on riigikaitsekomisjonilt, juhtivkomisjon: arvestada täielikult. Kümnes on õiguskomisjonilt, arvestada täielikult. Üheteistkümnes on õiguskomisjonilt, arvestada täielikult. Ja kaheteistkümnes on õiguskomisjonilt, arvestada täielikult. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 654 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

---

### **3. 12:54 Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (648 SE) teine lugemine**

#### **12:55 Aseesimees Kalle Laanet**

Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde. Maaelukomisjoni algatatud tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 648 teine lugemine. Ettekandjaks tuleb kõnetooli rahanduskomisjoni esimees Mihhail Stalnuhhin.

#### **12:55 Mihhail Stalnuhhin**

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Seda eelnõu arutas komisjon kahe lugemise vahel kolmel korral: 22. oktoobril, 6. ja 12. novembril. 2. novembriks, mis oli muudatusettepanekute esitamise aeg, muudatusettepanekuid Riigikogu liikmed, fraktsioonid ega komisjonid ei esitanud. Samas tegime koos Rahandusministeeriumiga viis muudatusettepanekut. Kaks nendest on Keskkonnaministeeriumi initsiatiivil. Kui lühidalt üle vaadata, siis esimene muudatusettepanek muudab pealkirja, sest tegemist ei ole mitte ainult seaduse täiendamisega, vaid ka muutmisega. Teine on § 48 lõike 5<sup>1</sup> algse teksti parandamine – keeleline, mitte sisuline. Kolmas muudatusettepanek sai tehtud Keskkonnaministeeriumi kirja alusel koos Rahandusministeeriumiga, kes andis sellele toetuse. See on väga tähtis asi. Selle kohaselt ei maksustata tulumaksuga Euroopa Liidu struktuuritoetusest füüsilisele isikule makstavat toetust kinnistule vee- ja kanalisatsioonitorustiku ehitamiseks või kogumismahuti paigaldamiseks. Neljas muudatusettepanek käib kolmanda juurde ehk tagasiulatuvalt jõustab selle 1. juulist 2018.

Viienda muudatusettepanekuga on nii, et 6. novembril me kogunesime selleks, et üle vaadata teise lugemise tekst. Kolleegid Reformierakonna fraktsioonist püstitasid sellise küsimuse, kas see muudatus on kindlustatud riigieelarves. Küsisime Rahandusministeeriumi esindajalt ja selgus, et riigieelarve eelnõus ei ole vastavaid vahendeid ette nähtud. Siis pidime tegema pausi ja arutama seda asja veel kord 12. novembril. Tulemus oligi see, et panime selle paragrahvi jõustamise ajaks 1. jaanuar 2020, sel juhul on RES-is ja riigieelarves võimalik ette näha vajalikud vahendid. Rahandusministeerium on nimetanud selleks summaks kuni 7 miljonit, sellega peab muidugi arvestama. Vahepeal, 12. novembri kogunemisel otsustasime pöörduda Riigikogu juhatause poole ettepanekuga viia see päevakorrapunkt üle teisipäevale, aga siin saalis mäletatavasti EKRE fraktsioon hääletas vastu ja see ei õnnestunud. Niisiis, otsused, mis said vastu võetud. Komisjoni toetuse sai viis muudatusettepanekut, otsustati tuua eelnõu saali tänaseks, 15. novembriks (see oli konsensuslik) ja teise lugemise lõpetamise küsimuses hääletasime nii: 7 toetas, 3 oli vastu ja 1 erapooletu. Aitäh!

#### **12:59 Aseesimees Kalle Laanet**

Aitäh, austatud rahanduskomisjoni esimees Mihhail Stalnuhhin! Teile küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Eelnõu kohta on tehtud ka viis muudatusettepanekut, nagu me juba kuulsime, ja vaatame nad siis läbi. Esimese muudatusettepaneku on esitanud rahanduskomisjon, juhtivkomisjon seisukoht on seda arvestada täielikult. Teine muudatusettepanek on rahanduskomisjonilt, juhtivkomisjon: arvestada täielikult. Kolmas muudatusettepanek rahanduskomisjonilt, juhtivkomisjon: arvestada täielikult. Neljas muudatusettepanek rahanduskomisjonilt, juhtivkomisjon: arvestada täielikult. Ja viies muudatusettepanek, rahanduskomisjonilt, arvestada täielikult. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 648 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud ja ka tänane päevakord ammendatud. Ilusat neljapäeva teile!

Istungi lõpp kell 13.00.